

Kristológia I.

Osoba Ježiša Krista

Úvod

Výraz kristológia pochádza z dvoch gr. slov *christos* - pomazaný a *logos* - náuka. Ježiš z Nazaretu dostal meno „Kristus“ od svojich nasledovníkov. Kristológia je teda teologický traktát o osobe a diele Ježiša Krista. Výraz „kristológia“ sa prvý raz objavil v r. 1624 vo Wittenbergu, kde vyšla kniha *Christologia sacra*. Kristológia sa tradične delí na dve časti. Prvá časť pojednáva o Kristovej osobe a druhá o Kristovom vykupiteľskom diele. Keďže kristológia v užšom zmysle pojednáva len o Ježišovej osobe, druhá časť kristológie – o vykupiteľskom diele – má osobitné meno soteriológia. Na rozdiel od fundamentálnej teológie dogmatická (všeobecná) kristológia učí o osobe a diele Ježiša Krista na základe Božieho zjavenia.

Starozákonné Božie zjavenie má v kristológii významné miesto. Pri jeho spoznávaní treba dať pozor, aby sa neupadlo do extrému (Vittorio Messori). Nesprávne je tvrdiť, že v *Starom zákone* bolo o Kristovi „predpovedané všetko“ (staršie apologetické zneužívanie výkladu). Súčasná biblická veda uznáva, že mesiášska interpretácia niektorých miest *Písma* je neudržateľná. A tiež je nesprávne tvrdiť, že neexistujú žiadne mesiášske proroctvá, lebo Židia (ako celok) neuverili. Historickou pravdou je, že takmer všetci prvotní kresťania boli národnosťou Židia.

Starozákonný prísľub Božiemu ľudu obsahoval tri prvky: - príchod Mesiáša; - zoslanie Božieho Ducha; - nový vek (súd, deň Jahveho). Prvotná Cirkev, ako nový Boží ľud, prežívala všetky tieto nádeje ako jednu veľkú skutočnosť. Pre kresťanov má kristológia kľúčový význam. Kristus nie je len predmetom kristológie, on je aj jej podmetom. Kristus je počiatok a centrum viery kresťanov, Kristus je zmyslom celého univerza.

Jedinečná veľkosť kresťanstva

Významné kultúry (Sumeri, Egyptania, Gréci, Rimania, Číňania...) a mocné náboženstvá sveta (budhizmus, hinduizmus, islam...) nakoniec vedú k stagnácii a k vyhasínaniu. Kresťanstvo, ktoré vidí každého človeka ako osobu „stvorenú na Boží obraz“, vykúpenú Ježišom Kristom a posväcovanú Duchom Svätým, tak uznáva slobodu, hodnotu a dôstojnosť každej ľudskej bytosti (od jej počatia až po prirodzenú smrť) v zodpovednosti pred Bohom ako jediným nemenným kritériom a najvyšším duchovným princípom, prekonáva všetky známe kultúry a náboženstvá (Cyril Vasil’).

Základné kristologické cesty

Prvá systematická kristológia začala vtedy, keď Ježišovo vystúpenie priviedlo poslucháčov k vážnej otázke – kto je tento? Spoznávanie Pána, hľadanie správnej odpovede, trvalo nielen po celý Ježišov život, ešte viac sa rozvíjalo po jeho tajomnom zmŕtvychvstaní. Už v prvých rokoch po Ježišovej smrti (ešte pred spísaním *Nového zákona*) možno nájsť (z rekonštrukcie kristologického vývoja) štyri základné kristologické cesty (Helmut Koester), ktorými sa uberala kristologická reflexia (všetci teológovia toto rozdelenie neprijímajú; nejde teda o konečné riešenie).

1. Paruziálna kristológia. Ježiš je Syn človeka a Ten, ktorý príde. Zameranie má eschatologické (*Mk 13; Mt 25; 1 Sol 4*).

2. Kristológia Božieho muža. Ježiš vystupuje ako divotvorca s Božou mocou. Zameranie do minulosti, čo všetko Ježiš vykonal (*Sk 2, 22; Mk 1, 23-45*).
3. Múdroslovná kristológia. Súvisí s druhou cestou (Kristus je Boží muž), lebo je zameraná na verejný Ježišov život. Ježiša predstavuje ako najmúdrejšieho učiteľa, posla Božej múdrosti (*Mt 11, 25-30; Lk 11, 49-51; Jn 1; Flp 2, 5-11*).
4. Veľkonočná kristológia. Ukrižovaný Ježiš vstal z mŕtvych. Pozornosť je zameraná na smrť a zmŕtvychvstanie. Veľmi ju podporoval Pavol Apoštol (*1 Kor 11, 23-26; 15, 3-8*). Táto napokon prevládla v *Novom zákone* a funguje ako zjednocujúci prvok. Prednosti: vernosť historickému pohľadu na Ježiša; budovanie Cirkvi cez jej sebazpoznanie.

Pozitívum tohto delenia (alebo niektorého iného) je v poskytnutí orientácie pri uvažovaní o biblickom Ježišovi. Zároveň poukazuje na šírku kresťanských reflexií a tým varuje pred povrchným zredukovaním kristológie na jednu perspektívu.

Základné kristologické smery

Klasické cirkevné učenie o Ježišovi Kristovi vzniklo v 4. a v 5. stor. (Nicejský koncil, r. 325 - pravé Kristovo božstvo; Efezský koncil, r. 431 - jediná Kristova osoba a dve prirodzenosti; Chalcedónsky koncil, r. 451 - pravý človek a pravý Boh). Dozvukom tejto teológie bol Tretí carihradský koncil, r. 681, ktorý poukázal na ďalšie kristologické súvislosti. Učenie ranných koncilov – kvôli heretikom – sa viac sústredilo na Kristovu osobu ako na jeho dielo. Takéto delenie pretrvalo a rozvíjalo sa aj v stredoveku (najmä scholastika).

V novoveku protestanti ostro kritizovali „anzelmovský pohľad“ (Anzelm, +1109) oddelovania Kristovho života od smrti – a sčasti mali pravdu. V 19. storočí (najmä po r. 1870) došlo k oživeniu náuky Tomáša Akvinského (+1274) a vznikol tzv. neotomizmus. Neotomizmus opäť oddelene pojednával o osobe a diele Krista. Nebolo to bez dôvodu. Hoci existuje nepopierateľná vnútorná súvislosť medzi osobou a dielom Krista, je praktické a historicky odôvodnené jednotlivo pojednávať o osobe a o diele Spasiteľa, avšak primerane. Primeranosť chráni pred dvoma extrémami: - z kristológie sa stane izolované abstraktné učenie o božsko-ludskej konštitúcii Krista (tzv. kristológia „zhora“, por. *Jn 1, 1-14*); - z kristológie sa stane variácia antropológie – Kristus je predobrazom nábožného človeka (tzv. kristológia „zdola“, por. *Sk 2, 22-36*).

20. stor. významne obohatilo kristológiu. V súvislosti s 1500. výročím Chalcedónskeho koncilu (r. 451) začal Karl Rahner (+1984) hovoriť o novom vysvetlení (interpretácii) platných dogiem. Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) zachováva obdivuhodnú rovnováhu medzi „osoba a dielo“, položil dôraz na soteriologické zameranie kristológie. Učil o dejinách spásy, v ktorých má akýsi primát soteriológia (záujem o Krista má byť vyvolaný tým, že sa ukáže, čo veľké urobil). Koncil očakával, že správne pochopené spasiteľné dielo nevyhnutne sústreďí pozornosť na osobu Spasiteľa (Karl Rahner, Eduard Schillebeeckx, +2009). Niekde však došlo k nežiaducemu posunu. Reakciou na nečakaný posun bolo vyhlásenie *Dominus Iesus* v r. 2000, ktoré obsahuje nosný článok *Vtelené slovo a Duch Svätý v diele spásy*.

Jednota a mnohosť kristológií

Rozvoj kristológie v 20. stor. – vďaka novým perspektívam – vyústil do vzniku početných kristológií (kristologických smerov). Teológovia ich zosumarizovali vyše dvadsať (Česlav Stanislav Bartnik), napr. kristológia kozmická, evolučná, eschatologická, osobnostná, antropológická...

Populárne bolo najmä oddelovanie Krista skúsenosti (osobná skúsenosť je základným kritériom pravdy) a Krista dogmy (tradičné dogmatické poučky). Hoci treba stále hľadať nový spôsob vyjadrovania (prijateľnú reč) dogiem, predsa nie je možné ukazovať Krista len ako človeka. Hneď ako sa Kristus zredukuje na dimenzie ľudskej osoby, to už nie je ten, v ktorého verí Cirkev. „Viera je predovšetkým osobným primknutím sa človeka k Bohu; súčasne a neoddeliteľne je slobodným

súhlasom s celou pravdou, ktorú Boh zjavil“ (KKC 150). Vnútorne presvedčenie nemôže nahradiť zjavenú pravdu (*Dominus Iesus* 7).

Pretože existuje jeden Kristus – „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky!“ (*Hebr* 13, 8) – musí existovať jedna pravá kristológia. Mnohosť kristológií treba chápať ako kristológiu „podľa niečoho a podľa niekoho“ (Dušan Argaláš). Táto vítaná mnohosť odzrkadľuje úprimné úsilie lepšie porozumieť pravú kristológiu.

Metódy skúmania

Kristológiu 19. a 20. stor. ovplyvnila aj historicko-kritická metóda Dávida Fridricha Straussa (+1874), ktorý ako „silný racionalista“ odmietal každý nadprirodzený zásah.

Cirkev vie, že nové podmienky majú vplyv na teológiu aj na náboženský život. Prenikavejší kritický pohľad očisťuje teológiu od magického chápania sveta a od zvyškov poverčivosti a vyžaduje čoraz osobnejšiu vieru, čím živí zmysel pre Boha (por. *Gaudium et spes* 7). Ale prírodovedecký (a technický) pokrok, ktorého metóda je neschopná preniknúť až k podstate vecí, napomáha určitý agnosticizmus, ak sa výskumné metódy uplatňované v týchto odboroch neprávom pokladajú za najvyššie meradlo hľadania každej pravdy (por. *Gaudium et spes* 57).

Vedecká kristológia chce cez biblickú archeológiu a historickú kristológiu dokázať historicnosť Ježiša Krista (ide o tzv. reálnu bázu viery). Avšak len v Duchu Svätom (dogmatická kristológia) možno uznať, že ten – skutočne žijúci Ježiš na tejto zemi – je Boží Syn. A len v Duchu Svätom si možno zamilovať Pána a Spasiteľa (vzťah viery).

Životné prijatie kristológie

O potrebe životne prijať kristológiu (existenciálna kristológia) sa v bežnej dogmatike nehovorí. Táto téma sa prenecháva duchovnému životu a mystike. Tu však je táto téma potrebná, lebo plné kresťanstvo nie je len abstraktná teória (ale objektívna skutočnosť); a tiež preto, lebo k tejto skutočnosti človek má mať osobný vzťah. Kresťanstvo je vo vlastnej podstate existenciálna udalosť, práve tak aj osobný vzťah ku Kristovi musí byť existenciálna udalosť (Jozef Ratzinger).

Človek musí prijímať kristológiu dvojako, ak chce Božie poslanstvo prijať životne – rozumom i srdcom. Tieto dve oblasti sa musia navzájom dopĺňať. Prijatie „rozumom“ predstavuje objektívnu vieru; prijatie „srdcom“ predstavuje subjektívnu vieru. Objektívna viera je zjavenie, celá náuka o Kristovi. V nej je základom Kristus ako historická osoba, ktorá vykonala spásne dielo na zemi. Subjektívna viera je úkon človeka; je to ľudská odpoveď na zjavenie sa Krista. V nej je základom prijímaný Kristus ako živá osoba, Kristus viery. Objektívna viera bez živého Krista by sa stala len historickou rekonštrukciou, dejinami osobnosti. Subjektívna viera bez historického Krista by bola mysticismom, súkromným zjavením, subjektivismom.

Poznávať a nasledovať Krista je pokorné dielo. Ku Kristovi nemožno pristupovať s aroganciou učeníka, ktorý chce poučovať Majstra. Majster je Ježiš Kristus – iba On. Ľudia sú jeho šťastní a milovaní učeníci, ktorí dostali výsadu stať sa jeho poslami po boku dôverných Kristových priateľov (Battista Mondin). A tak v kristológii nejde o knihu a poučky (abstraktnú ideu), predovšetkým ide o živú osobu Krista a vzťah k nej.

Vznik kresťanstva – význam zmŕtvychvstania

Význam Ježišovho zmŕtvychvstania možno zhrnúť do troch bodov.

1. Zmŕtvychvstanie napomohlo vyformovať kresťanskú ideu Mesiáša. „Boh ho vzkriesil“ (*Sk* 2, 24. 32; 3, 15; 4, 10; 5, 30...), čiže potvrdil ako Mesiáša.
2. Zmŕtvychvstanie oživilo (nezrodilo) a potvrdilo vieru v Ježiša ako Boha.
3. Zmŕtvychvstanie dalo solidný základ kresťanskej náuke. Stalo sa základným kameňom, na ktorom spočíva náuka evanjelia, tzv. christologia continua.

Ježišovo zmŕtvychvstanie má nepochybne obrovský kristologický význam. Avšak tvrdiť, že celá kristológia, či celé kresťanstvo povstali v okamihu zmŕtvychvstania je nesprávne a prehnané (Česlav Stanislav Bartnik). Kresťanstvo vznikalo postupne – počnúc od Ježišovho počatia, cez jeho smrť a zmŕtvychvstanie – končiac Turícami.

Hypotézy o Ježišovi Kristovi

Po dvoch tisícročiach je jasné, že uvažujúci človek musí zaujať k Ježišovi Kristovi nejaký postoj. V podstate sú možné tri riešenia (Albert Schweitzer, +1965; Jean Guitton, +1999; Vittorio Messori): kritická hypotéza, mytologická (mýtická) hypotéza, postoj viery.

Kritická hypotéza tvrdí, že Ježiš Kristus žil (a bol) viac-menej ako obyčajný človek. Nemal nič spoločné s nadprirodzenom. Nebol žiaden vykupiteľ ani Boží Syn. Len spoločenstvo veriacich „ozdobilo“ Ježiša transcendentnom a urobilo z neho „Krista viery“; postupne zbožštený človek.

Mytologická hypotéza (neraz) spochybňuje existenciu nejakej skutočnej osoby Ježiša. Všetko, čo veriaci hovoria o Ježišovi Kristovi, je len mýtus (vymyslené rozprávanie o dávnovekom božskom hrdinovi; kresťanstvo je bájka, výmysel a blud „nadšencov“); postupne poľudštený Boh. Napriek tomu, že veda 20. stor. (archeológia, história) spochybnila viaceré základné tvrdenia tejto hypotézy, neustále je živá.

Kresťania – so svojou náukou – predstavujú postoj viery. Ich viera je kladnou odpoveďou na Božie zjavenie. Ich viera má prirodzený rozmer rozumového základu a zároveň má aj nadprirodzený rozmer dôvery (v Boha, Bohu).

Pravdy viery a ich stupne

Objektívne pravdy viery (vo všetkých dogmatických traktátoch) nie sú vedecky skúmateľné. Kvôli Božej autorite sa na ne vzťahuje najvyšší stupeň ľudskej istoty. Klasická teológia používala nasledujúce stupne istoty:

1. Dogma (de fide) – najvyšší stupeň istoty.
2. Pravda blízka viere (fidei proxima).
3. Istá myšlienka – pravda (sententia certa).
4. Spoločná mienka – myšlienka (sententia communis).
5. Pravdepodobná mienka (sententia probabilis).
6. Znesiteľná mienka (sententia tolerata).

Každý stupeň istoty mal aj svoj odstupňovaný opak, tzv. cenzúru:

1. Blud (heréza) – popieranie dogmy.
2. Blízke bludu.
3. Podozrivé z bludu.
4. Mylná mienka, myšlienka.
5. Opovážlivá, poburujúca mienka.
6. Znesiteľná mienka (tolerované).

Koncom 20. stor. toto klasické stupňovanie právd už nebolo praktické. Preto Katolícka cirkev – v duchu Druhého vatikánskeho koncilu (por. *Lumen gentium* 25; *Unitatis redintegratio* 11), ktorý upozornil, že celkové pohrdanie stupňami teologickej istoty je nebezpečné – apoštolským listom Jána Pavla II. (1978-2005) *Na obranu viery (Ad tuendam fidem)* dňa 18.5.1998 rozdelila pravdy viery a mravov na tri skupiny:

1. Pravdy Bohom zjavené (materiálne a formálne dogmy).
2. Pravdy definitívne rozhodnuté (cirkevné pravdy).
3. Pravdy definitívne nerozhodnuté (pravé alebo isté učenie; pravá alebo istá náuka).

Toto dielo používa klasifikáciu Jána Pavla II. z r. 1998, ktorú potvrdila Kongregácia pre náuku viery dňa 29.6.1998.

Ľudská prirodzenosť (človečenstvo) Ježiša Krista

Apoštolský list Jána Pavla II. (+2005) *Tertio millennio adveniente (TMA)* z r. 1994 v prvej kapitole hovorí o historickom príchode Bohočloveka na túto zem. O skutočnosti, že Ježiš z Nazareta žil pred dvetisíc rokmi sa nedá rozumne pochybovať (snahy modernistov a marxistických ateistov vyšli v 60. rokoch 20. stor. na posmech).

Evanjelium podľa Lukáša. Za čias cisára Augusta (27 pr. Kr. – 14 po Kr.) sa konal súpis ľudu po celom rímskom svete. Zápisu sa zúčastnil aj Jozef z Nazaretu s manželkou Máriou, ktorá bola v požeňnanom stave. Tá, v Betleheme počas zápisu, porodila prvorodeného syna (por. *Lk* 2, 1. 3-7). Narodenie Ježiša sa uskutočnilo v najväčšej skromnosti. Posledná redakcia Lukášovho evanjelia bola urobená okolo r. 80.

Svetské správy o Kristovi

Židovské starožitnosti (20, 200); od Jozefa Flávia (+102) z r. 93-94. Kristus je opísaný ako divotvorca.

Anály (15, 44, 3); od Tacita (najväčší staroveký rímsky historik, +120) z r. 115-120. Cisár Néro (+68) nespravodlivo pripísal podpálenie mesta Ríma kresťanom.

Život Klaudia (25, 4); od Suetonia (+121) z r. 121. Cisár Klaudius (+54) vyhnal Židov z Mesta (t.j. z Ríma), lebo „na podnecovanie akéhosi Kresta vyvolávali časté nepokoje“ (c. r. 49-50).

List cisárovi Trajánovi (10, 96); Cisár Traján (+117) okolo r. 112 dostal od správcu Bythýnie, Plínia Mladšieho (+113), informáciu: „Veľký počet ľudí sa zhromažďuje v ustálený deň pred sviatím, aby striedavo spievali hymnus Kristovi ako Bohu.“

Sväté písmo

Evanjelisti píšú o Ježišovi Kristovi, že žil ako človek – rástol, jedol, hovoril, spal... Skutočnosť Ježišovej telesnej existencie žiaden jeho súčasník nepopieral. Inšpirovaní autori sa zamerali na opísanie spásneho významu Ježišovho ľudského bytia.

Predpovede prorokov a výpovede v *Novom zákone* označujú Krista ako potomka Abrahámovho rodu a Dávidovho domu, ktorý sa narodil z Panny Márie – zo ženy.

Lk 1, 30-33: „Anjel jej povedal: Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodiš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať Synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kralovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca.“

Lk 2, 6-7: „Kým tam (v Betleheme) boli, nadišiel jej (Máriin) čas pôrodu. I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel, lebo pre nich nebolo miesta v hostinci.“

Gal 4, 4: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy.“

Jn 1, 14: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo (postavilo si stan) medzi nami.“

1 Jn 1, 1: „Čo bolo od počiatku, čo sme počuli, čo sme na vlastné oči videli, na čo sme hľadeli a čoho sa naše ruky dotýkali, to zvestujeme: Slovo života.“

2 Jn 7: „Lebo vyšlo zo sveta mnoho zvodcov, ktorí nevyznávajú, že Ježiš Kristus prišiel v tele. To je zvodca a antikrist.“

Ježiš Kristus sám hovoril o svojej ľudskej duši:

Mt 26, 38: „Moja duša je smutná až na smrť.“

Lk 23, 46: „Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha.“

List Filipanom (2, 8) hovorí o Ježišovej poslušnosti a poníženosti. Bez opravdivej ľudskej duše nemožno o týchto ľudských vlastnostiach hovoriť.

Ježiš vztiahol na seba Danielovu víziu (*Dan 7, 13*; súvis *Iz 53* – trpiaci Pánov služobník) a veľakrát sám seba nazval Syn človeka. Toto nebol v Ježišových časoch „živý“ mesiášsky titul. V hebrejskej i aramejskej reči to jednoducho znamenalo „istý človek“. Keď sa Ježiš takto predstavoval, „robil sa mierou“ pravého a plného človeka – človeka „pre druhého“, Spasiteľom. V *Novom zákone* je tento titul použitý viac ako 50 krát. Napr. *Mt 8, 20*: „Syn človeka nemá kde hlavu skloniť.“ *Mk 8, 31*: „Syn človeka musí mnoho trpieť...“

Tradícia

Argumentácia cirkevných Otcov bola orientovaná predovšetkým soteriologicky.

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Z lásky sa nás ujal Pán; z lásky, ktorú mal k nám, dal Pán Ježiš podľa Božej vôle svoju krv a svoje telo za naše telá a svoju dušu za naše duše“ (*List Korint'anom 49, 6*).

Ignác Antiochijský (+117): „Buďte pevne presvedčení, že náš Pán je – naozaj z Dávidovho rodu podľa tela (por. *Rim 1, 3*); Božím Synom podľa vôle a moci Božej (por. *Jn 1, 13*); opravdivo narodený z Panny“ (*List Smyrňanom 1, 1*). Proti doketistom: „Rúha sa Pánovi ten, kto nevyznáva, že nosil ľudské telo“ (*List Smyrňanom 5*). „Ježiš Kristus sa stal dokonalým človekom“ (*List Smyrňanom 4*).

Aristides z Atén (+c.140): „Ježiš Kristus v Duchu Svätom zostúpil z neba, aby spasil ľudí a narodený zo svätej panny bez semena a bez jej porušenia si vzal telo..., aby ľudí oslobodil z bludu polyteizmu“ (*Apologia 15*).

Justín (+165): „Keď sa dieťa narodilo v Betleheme, uchýlil sa Jozef do jaskyne, pretože nenašli miesto, kde by sa mohli ubytovať. Keď tam boli, porodila Mária Krista a uložila ho do jasiel“ (*Dialóg so Židom Tryfónom 78*).

Irenej (+202): „Preto sa Božie Slovo stalo telom a Boží Syn synom človeka, aby človek prijal do seba Slovo a aby sa stal Božím synom“ (*Adversus haereses III, 19*).

Tertulián (+224): „Telo je základom spásy“ (*De carnis resurrectionem 8*).

Origenes (+253): „V Betleheme sa ukazuje jaskyňa, kde sa Ježiš narodil a v tejto jaskyni jasle, kam bol položený zavinutý v plienkach. Čo sa tu ukazuje, je každému v okolí známe..., že sa totiž v uvedenej jaskyni narodil istý Ježiš, ktorého kresťania uctievali a ktorému sa klaňajú“ (*Contra Celsum I, 51*). „Celý človek by nebol spasený, keby sa On neujal celého človeka“ (*Rozhovor s Herakleidom 7, 5*).

Atanáž (+373): „Logos sa stal človekom, aby sme sa my mohli stať Bohom (zbožštiť sa)“ (*Oratio de incarnatione Verbi 54*). „Ľudské telo získalo zo spoločenstva a zo spojenia so Slovom nesmierne bohatstvo: zo smrteľného sa stalo nesmrteľné, zo živočíšneho sa stalo duchovné a hoci bolo utvorené zo zeme, prešlo cez nebeskú bránu“ (*Epistula ad Epictetum 5-9*).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „Ten, ktorý stvoril údy, nehanbí sa z nich prijať telo. Kto nás o tom učí? Pán hovorí Jeremiášovi: Skôr, ako som ťa utvoril v matkinom lone, poznal som ťa, skôr než si vyšiel z lona, zasvätil som ťa. Či ten, ktorý pri tvorení človeka sa ich dotýka – a preto sa nehanbí, mal sa hanbiť utvoriť pre seba sväté telo, tú „záclonu“ božstva?“ (*Catecheses illuminandorum 12, 26*). „Kristus si dal klincami prebiť nepoškvrnené nohy a ruky a znášal bolesť; a mne, čo som nepoznal bolesť ani námahu, dáva účasťou na svojich bolestiach spásu“ (*Catecheses mystagogicae 20, 5*).

Gregor Naziánsky (+390): „Čo nebolo prijaté, nebolo uzdravené. Čo však je s Bohom spojené, je aj zachránené“ (*Epistula 101, „Cledonioví“*).

Gregor Nysský (+394): „Podľa slov prorocstva (*Ž 118, 27*) sa nám Boh, Pán všetkého, zjavil preto, aby dokončil stavbu nášho zničeného príbytku, ľudskej prirodzenosti“ (*De anima*). Ide o narážku na zmysel židovského Sviatku stánkov: Pán si postavil stan svojho tela – nastali mesiášske časy.

Epifanius zo Salamíny (+403): „Syn Boží sa vteliť, t.j. narodil sa dokonalým spôsobom zo svätej Márie, vždy Panny, skrze Ducha Svätého“ (*Ancoratus* 119, 5; por. *DH* 44).

Ján Zlatoústý (+407): „Naozaj, ak by sa nebol dostavil v našej ľudskej prirodzenosti nebol by dvakrát plakal“ (*In Joannem homilia* 63, 2).

Augustín (+430): „Kristus nie je prostredníkom preto, že je Slovo. Nesmrteľné a nekonečne blažené Slovo je vzdialené ľudským útrapám. Je prostredníkom preto, lebo je človek“ (*De civitate Dei* 9, 15). „Celého človeka, bez hriechu, on prijal, aby celé, z čoho sa človek skladá, od moru hriechu uzdravil“ (*De civitate Dei* 10, 27). „Mária bola viac blahoslavená preto, že prijala vieru v Krista, ako preto, že dala Kristovi telo“ (*De sancta virginitate* III). Augustín tu poukázal aj na nevyhnutný osobný vzťah Máriinho materstva.

Ján Damaský (+750): „Nemohlo byť uzdravené to, čo by nebolo prijaté“ (*De fide orthodoxa* 3, 6). „Kristus však prijal všetky prvky tvoriace ľudskú prirodzenosť, aby ich všetky posvätil“ (*De fide orthodoxa* 3, 20).

Rozumová úvaha

Význam vtelenia Božieho Syna je veľký a ďalekosiahly. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristovo človečenstvo (ľudská prirodzenosť) je akýmsi „nástrojom“ jeho božskej prirodzenosti (*Theologická summa* III., 7, 1, 3).

1. Pravé a dokonalé človečenstvo Krista má najprv soteriologický význam:

a) V zmierujúcom akte kríža Kristus – ako človek – trpel a – ako Boh – vykúpil svet.

b) Ideálny obraz najušľachtilejšieho človeka – Kristus ukázal príkladný mravný život.

Neprekonateľným príkladom ľudskej solidarity, pravého priateľstva v plnom zmysle slova, je Ježiš. Napr.: *Jn* 10, 18: „Nik mi (život) neberie, ja ho dávam sám od seba.“ *Jn* 18, 8: „Keď teda mňa hľadáte, týchto nechajte odísť!“ *Jn* 14, 3: „Keď odídem a pripravím vám miesto, zasa prídem a vezmem vás k sebe, aby ste aj vy boli tam, kde som ja.“ Por. aj *Lk* 6, 1-5 a i.

2. Pravým a dokonalým človečenstvom pozdvihol hmotu; najviac človeka.

3. Pravým a dokonalým človečenstvom Boh najprimeranejšie prehovoril k ľuďom. Kristovo telo sa stalo vonkajšou milosťou Vykupiteľa.

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus je pravý človek. Prijal ľudskú prirodzenosť (skutočné telo a rozumnú dušu) z Panny Márie.“

Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301-303; Lyonský koncil, r. 1274, *DH* 852.

Vtelenie Boha znamená, že matéria a ľudské telo nie sú (ako také) zlé – zlý je len hriech.

Dogma: „Večný Syn prijal rozumnú ľudskú dušu.“

List pápeža Damaza I., r. 378; *DH* 149; por. *KKC* 472-473.

Ľudská duša Božieho Syna bola obdarovaná pravým ľudským poznaním, chcením, cítením..., vzťahovala sa, no bola vo svojich schopnostiach obmedzená; tak bolo naplnené Kristovo poníženie (por. *Flp* 2, 7), por. *KKC* 472.

Bludy proti ľudskej prirodzenosti Krista

Človečenstvo Krista – jeho ľudskú prirodzenosť – napádali najmä dva staroveké bludy.

1. Docketizmus, z gr. *dokein* - zdať sa (1.-3. stor.), učil, že hmota je zlá; Boží Syn teda nemohol mať skutočné telo. Mal telo len zdanlivé (Marcion, Basilides) alebo éterické, pneumatické (Apelles, Valentín). Základom docketizmu bola gnóza – filozofické myslenie a hnutie, rozšírené ešte pred kresťanstvom v helenizme i židovstve (por. *Kol* 2, 16n) poznačené hrubým dualizmom: zlá matéria – dobrý duch. To viedlo k znevažovaniu ľudského tela, manželstva a plodenia detí. Podľa gnózy vykúpenie nastáva cez poznanie. V kresťanstve sa gnosticci ozna-

čovali za pneumatikov (gr. pneuma - duch), vyšších kresťanov, ktorí boli povznesení nad „telesné“ chápanie kresťanstva.

2. Apolinarizmus (4. stor.). Kristus nemal ľudskú dušu. Apolinarizmus sa zrodil z nepochopenia pôvodného biblického významu slova „sarx“ (telo). Biblickým „sarx“ sa myslel celý človek. V gréčtine však „sarx“ znamenalo materiu, to, čo nie je duša. Logos teda prijal ľudské telo (hmotu), ale nie dušu.

Apolinários (+c.380), biskup Laodicey, bol presvedčený, že úzka jednota božskej a ľudskej prirodzenosti v Kristovi je možná iba vtedy, keď Logos nastúpi na miesto Ježišovej duše. Neskôr otázku riešil platónskym trichotomizmom: telo, zmyslová duša a duchovná duša. Opieral sa o dva argumenty: filozofický a teologický.

Filozofický argument: dve dokonalé substancie nemôžu vytvoriť jednotu. Tému vyvrátili: Origenes, Augustín a Tomáš Akvinský: Človek nie je veličina uzatvorená sama v sebe; človek je svojím duchom otvorenosťou, ktorá presahuje všetko konečné. Ľudský duch je otvorený pre Boha, a preto zjednotenie človeka s Bohom je bez duše nemysliteľné.

Teologický argument: ak má Logos ľudskú dušu, potom nie je zaistená bezhriešnosť, a tým je ohrozená možnosť nášho vykúpenia. Ľudská duša je slobodná – môže a nemusí zhrešiť.

Skutočný človek – Ľudská osoba

Podľa klasickej definície Boetia (+524) osoba je individuálna substancia rozumovej prirodzenosti. V období scholastiky došlo k prehĺbeniu tejto definície v dvoch smeroch. Jeden smer viac zdôrazňoval substanciu – „stáť v sebe“ a druhý viac zdôrazňoval reláciu – „byť vo vzťahu“ (Martin Bošanský).

V novoveku povstal problém: Ak je Kristus integrálnou osobnosťou, ak je skutočným, pravým človekom, nemá aj ľudskú osobu? (Deodat de Basly, +1937; františkánska škola). Odpovedal Pius XII. (1939-1958) encyklikou *Sempiternus Rex* z r. 1951:

1. Kristovo človečenstvo možno psychologicky skúmať.
2. Možno obnoviť a prehĺbiť staré kristologické vyjadrenia (Chalcedónsky koncil, r. 451).
3. Treba však zachovať obsah dogmy v nových formuláciách.

Niektorí teológovia urobili z ľudskej prirodzenosti Krista akýsi druh osobného subjektu a predpokladali v Kristovi vedľa jeho božského „ja“ Slova, ktoré nesie obidve prirodzenosti, aj ľudsky psychologické „ja“, ako centrum Kristových duševných aktov a utrpenia.

Na tieto teórie sa vzťahuje dogmatické vyjadrenie Druhého carihradského koncilu z r. 553. Podľa neho Ježišovmu psychologickému „ja“ treba rozumieť len ako „psychologickému exponentovi“ ľudskej prirodzenosti v Ježišovom vedomí, nie však ako samostatne konajúcemu, autonómnemu subjektu (Pavol Kandra, +2004).

„V hypostatickej únii sa ľudská skutočnosť stala sebvýjadrením Božieho slova. Ľudská prirodzenosť má slobodné sebavedomie. No toto slobodné sebavedomie kvalifikuje druhú božskú osobu ako svoj ontologický subjekt“ (Karl Rahner, +1984).

Osobné naplnenie – zosobnenie v Slove

Hypotézu osobného naplnenia (splňania, stávania sa) Ježišovej ľudskej osoby v druhej božskej osobe rozvinul poľský dogmatik – personalista Česlav Stanislav Bartnik.

Vtelený Ježiš sa stal pravou ľudskou osobou v osobe Slova: „Lebo v ňom (v milovanom Synovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné“ (*Kol* 1, 16). Osoba Slova „zosobnila“ Ježiša v sebe, a to osobnogenetickým úkonom, nie úkonom zjednotenia či vyzdvihnutia. Zosobnenie stvorenej osoby v osobe nestvorenej nie je contra naturam humanam. Toto zosobnenie je jedinečné a špeciálne. Ježiš – bytostne, historicky, psychicky, podmetovo ako „ja“ – sa zrealizoval v osobe Božieho Syna, ktorá „Je“ a ktorá „Sa stáva“. Pritom bol Ježiš stvorený v osobe Slova mo-

cou Ducha Svätého z Panny Márie. Toto je najväčšie dielo Ducha Svätého. Ježiš sa teda „nezrodil“ sám.

Životopis Ježiša Krista

Trojnásobná konjunkcia (zdanlivé prekryvanie sa) planét Jupitera a Saturna v súhvezdí Rýb zodpovedá údajom z Matúšovho evanjelia (por. *Mt* 2; tzv. betlehemska hviezda). Na jej základe je možné určiť rok Ježišovho narodenia – bolo to v r. 7 pr. Kr. (Gerhard Kroll, +1997). Malú chybu kresťanského chronografa (mních Dionýz Exiguus; 6. stor.), ktorý narodenie Ježiša o pár rokov omylom posunul, treba prijať s pochopením.

V starovekom Ríme sa v čase slnovratu slávil Sviatok narodenia neporaziteľného slnka „Dies natalis Solis Invicti“. Slávil ho hostinami a neviazanou zábavou. V 3. stor. sa tento kult slnka, ktorý v Ríme presadil cisár Heliogabalus (+222), začal stotožňovať s mitraizmom. Mitra bol v iránskom náboženstve boh slnka. Narodeniny Mitru sa slávil 25. decembra. Cirkevní otcovia z iniciatívy Hypolita Rímskeho (+235) v 3. stor. ustanovili, že dňa 25. decembra sa bude oslavovať Božie narodenie, lebo Ježiš Kristus je pravé svetlo sveta (por. *Jn* 8, 12). Ustanovenie bolo všeobecne prijaté a v 4. stor. aj rozšírené.

Na ôsmy deň po narodení bol Máriin synček obrezaný podľa židovského zvyku a dostal meno Ježiš – „Boh je spása“. Na štyridsiaty deň bol obetovaný v chráme a Mária podstúpila obrad očistenia – všetko v zhode s Mojžišovým zákonom (por. *Lk* 2, 21n).

Svätá rodina (Ježiš, Mária, Jozef) potom žila asi tri roky v Egypte. Po smrti Herodesa Veľkého (+4 pr. Kr.) sa pre strach pred Herodesom Archelaom (+18 po Kr.) nevrátili do Betlehema, ale sa usadili v Nazarete (por. *Mt* 3, 19n), ktorý spravoval Herodes Antipas (+ po r. 39 po Kr.).

V čase verejného vystúpenia Ježiša (r. 27 po Kr.) pestún Jozef už nežil.

Umierajúci Ježiš z kríža odovzdal Máriu, svoju matku, učeníkovi Jánovi do opatery (por. *Jn* 19, 25n). Určiť presný dátum Ježišovej smrti je napriek veľkému úsiliu vedcov dodnes problémom. K Ježišovmu ukrižovaniu a smrti došlo v piatok 14. nisanu; a tým piatkom bol – s najväčšou pravdepodobnosťou – (podľa terajšieho kalendára) 7. apríl r. 30 po Kr. (Gerhard Kroll).

Nadránom 9. apríla r. 30 Ježiš Kristus slávne vstal z mŕtvych. Po krátkom čase (symbolika 40 dní) vystúpil na nebesia a (na desiaty deň) zoslal svojho Ducha – Ducha Svätého (prvé Turíce).

Historický Ježiš a Kristus viery

Budovanie dvoch obrazov o Ježišovi Kristovi sa zrodilo na pôde protestantských cirkví, ako dôsledok spochybňovania historicity jeho osoby (Herman Samuel Reimarus, +1768). Sformulovanie problému do vyššie uvedenej vety urobil r. 1892 protestantský teológ Martin Kähler (+1912).

Diskusia o Ježišovej historickej existencii začala až v 18. stor., dovtedy o jeho skutočnej existencii nikto nepochyboval. Pod vplyvom osvietenstva (snaha nahradiť náboženské a cirkevné postoje názormi, ktoré sú výsledkom činnosti ľudského rozumu) bol Ježiš Kristus pokladaný len za mytologickú, celkom vybájenú postavu. Objektívna veda (najmä história a archeológia) však čoskoro potvrdila Ježišovu existenciu. Marxisti učili o Ježišovi ako o „syntéze“ absentujúcej spravodlivosti v nesocialistickej (otrokárskej a kapitalistickej) spoločnosti, alebo ako o významnom reformátorovi.

Katolík môže prijať formulu – historický Ježiš a Kristus viery – pod podmienkou, že ide o jednu a tú istú osobu. V každom prípade *Písmo* „neuzatvorilo“ kristológiu; ono ju začalo, dalo jej jadro a prameň (Česlav Stanislav Bartník).

Ježiš Kristus – integrálna osobnosť

Celý život Ježiša Krista dokazuje vyrovnanosť (ucelenosť, komplexnosť) jeho osoby.

- Ježišov intelektuálny život: mal vlastné originálne pohľady, ktoré prevyšovali školu farizejov, esénov i zákonníkov, por. *Mk* 7, 28; bol vynikajúci rečník, ktorý sa nevyhýbal diskusiám s viacerými

protivníkmi, por. *Mt* 21, 23n; prejavoval genialitu, keď vysoké pravdy vysvetľoval jednoducho, por. *Mk* 4, 1n; *Jn* 3, 1, 11n; vedel čítať, por. *Lk* 4, 16; vedel písať, por. *Jn* 8, 6n.

- Ježišov náboženský život: mal hlbokú a priťažlivú zbožnosť; sám sa stal predmetom zbožnosti: Môže sa zdravý človek vyhlásiť za Boha? On to urobil. *Jn* 10, 9: „Ja som brána. Kto vojde cezo mňa, bude spasený; bude vchádzať i vychádzať a nájde pastvu.“ *Mt* 11, 28: „Poďte ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, a ja vás posilním.“ *Jn* 5, 23: „Kto si nectí Syna, nectí si ani Otca, ktorý ho poslal.“

Teológovia, ktorí neuznávajú v Ježišovi božskú osobu vteleného Syna, ho predstavujú ako vzor viery. Dokonca aj tí, ktorí pripúšťajú Ježišovo božstvo (Hans Urs von Balthasar, +1988) ukazujú Ježiša ako človeka viery. Viera však nie je len dôvera: „Viera je predovšetkým osobným prímknutím sa človeka k Bohu; súčasne a neoddeliteľne je slobodným súhlasom s celou pravdou, ktorú Boh zjavil“ (*KKC* 150). Evanjeliá nikdy nepripisujú Ježišovi vieru! Evanjeliá dokazujú, že Ježiš nie je ten, ktorý verí, ale ten, kto povoláva ľudí veriť. *Jn* 14, 1: „Veríte v Boha, verte aj vo mňa.“ Kristus je vzorom poznania Otca a pravdy, vzorom dôvery v Otca, ale nie je vzorom viery, lebo svojím poznaním Otca a svojím dôverným vzťahom k Otcovi stojí nad vierou. Jeho božské vedomie, že je Synom Otca, dáva mu väčšiu istotu, než je istota viery (Jean Galot).

- Ježišov citový život: počas celého života dával najavo najrozličnejšie city (horúcu lásku, úzkosť, súciti, vrúcnu túžbu...), najmä však v hodine smrti na kríži (enc. *Haurietis aquas* 68), por. *Lk* 23, 34; *Mt* 27, 46; *Jn* 19, 28; *Lk* 23, 46. Pápež Pius XII. (1939-1958) učil (por. enc. *Haurietis aquas* 54, 59, 104), že Ježišova láska bola trojaká – duchovná láska božská, duchovná láska ľudská a citová (senzibilná) láska fyzického Srdca Ježišovho. Pritom lásky ľudskej prirodzenosti (duchovná i citová) boli podriadené božskej láske; Najsvätejšie Srdce Ježišovo predstavuje (koncentruje, spája) celú trojnásobnú lásku Ježiš Krista (por. enc. *Haurietis aquas* 106).

- Ježišov mravný život: zachovával Dekalóg; učil o vyšších pozitívnych hodnotách (poklad v nebi); mravnosť vidí v integrálnej forme (miluj Boha aj bližneho); hriech človeka vidí už v srdci človeka, nielen navonok; čo učí, to sám dodržiava: „Nasledujte ma!“, por. *Mt* 10, 38; *Mk* 8, 34; *Lk* 9, 32; *Jn* 12, 26. *Jn* 8, 46: „Kto z vás ma usvedčí z hriechu?“ Ježiš je pritom odvážny (pred Pilátom), náročný, milosrdný, priateľský – jednoducho „pre druhého“.

- Ježišov spoločenský život: prišiel pre ľudí, zaujíma sa o ich opravdivé dobro – terajšie (pozemské) i nasledujúce (nebeské); šíril radosť, vedel sa usmiať (pozrieť s láskou), por. *Mk* 10, 21; miloval Izrael i Jeruzalem, bol vlastenec, ale nie nacionalista. Vymobil si učeníkov – apoštolov; urobil z nich svojich priateľov, por. *Lk* 6, 12; *Jn* 15, 15n; *Jn* 18, 8. Založil Cirkev – nový Boží ľud, por. *1 Pt* 2, 10.

- Ježišovo zdravie: náročný spôsob Ježišovej služby svedčil o jeho pevnom zdraví; psychicky bol veľmi odolný, ved' osočovania: „Pomiatol sa!“ a „Má diabla!“ ho nerozhnevali a neprivedli do hystérie; Ježiš reagoval „s chladnou“ hlavou, por. *Mk* 3, 20n; *Jn* 7, 20n.

Vtelenie Ježiša Krista – povýšenie ženského rodu

Skutočnosť, že Syn Boží sa vtelil, a potom sa narodil ako muž, skôr vyzdvihuje ženský rod ako mužský. Žena bola tá, ktorá sa stala jeho matkou, s ktorou utvoril jedinečný prirodzený vzťah, a tým vyzdvihol materstvo žien. A napokon – všetci ľudia majú vstúpiť do jeho Cirkvi a celá Cirkev sa má stať Kristovou milovanou nevestou (por. *Zjv* 19, 7-8; 21, 2; 22, 17; *Ez* 16) – toto je obdivuhodné povýšenie ženského rodu.

Vonkajší vzhľad Ježiša Krista

Najstaršie Ježišove obrazy pochádzali z 2. stor. a odzrkadľovali viac ideu ako skutočnosť.

V kresťanskej ikonografii čoskoro vykryštalizovali dva základné smery v zobrazovaní Pána. Prvý smer, v duchu „Ježiš – trpiaci Boží sluha“ (por. *Iz* 53, 2-3), predstavoval Ježiša ako telesne

nevzhľadného a ponížovaného aj za svoj nepekny telesný vzhľad. Z otcov tak učili najmä Bazil (Bazilides) Alexandrijský (+ po r. 140), Justín (+165), Irenej (+202), Klement Alexandrijský (+215).

Druhý smer, v duchu „Ježiš – Bohom požehnaný“ (por. Ž 45, 3; Mt 17, 1-8), predstavoval Ježiša ako telesne vzhľadného až krásneho. Z otcov tak učili najmä Gregor Nysský (+394), Ambróz (+397), Ján Zlatoústý (+407), Augustín (+430).

V súčasnosti prevláda akási „stredná cesta“. Ježiš bol fyzicky i psychicky zdravý, normálny muž. Výzorom (v bežnom živote) nijako nevybočoval zo semitského priemeru, por. Hebr 2, 17. Ježiš bol podľa Turínskeho plátna muž semitského typu, štíhly, vysoký, s ideálnymi proporcami.

Podľa pravidiel ikonografie je Ježiš Kristus zobrazovaný v červenej tunike s modrým plášt'om. Červená farba symbolizuje jeho božskú prirodzenosť (od večnosti), na ktorú si vzal (vtelil sa) ľudskú prirodzenosť; to predstavuje modrý plášť.

Turínske plátno

Turínske plátno (tal. La Santa Sindone – svätý rubáš, pohrebné rúcho) je jednou z najvýznamnejších kresťanských relikvií. Meno plátna je odvodené zo severotalianskeho mesta Turín, kde sa plátno od r. 1578 uchováva. Ide o ľanovú plachtu, na ktorej je nevysvetliteľným spôsobom odtlačené telo ukrižovaného Ježiša (viac ako 90 % istota). Jozef z Arimatey a Nikodém zabalili mŕtveho Ježiša do tohto plátna, keď ho sňali z kríža.

Obraz na plátne je dvojaký – obojstranný odtlačok tela a viaceré krvavé škvrny. Krvavé škvrny prezrádzajú, že telo bolo zavnuté do plátna do 150 minút po smrti a neležalo v ňom dlhšie ako 40 hodín (neexistujú známky rozkladu). Krvavé škvrny sú neporušené, majú stále ostré okraje, čo dokazuje, že telo nebolo z plátna vyložené mechanicky. Obojstranný odtlačok na plátne (spred i zozadu) zobrazuje celé telo (i tvár) mŕtveho muža (asi 178 cm, 80 kg) s ranami – po bičovaní, trnimkorunovaní a križovaní. Charakteristika a umiestnenie rán zodpovedá opisom z evanjelií. Na plátne sa nachádzajú stopy aloe, myrhy a voňavých látok.

V r. 1998 odborníci potvrdili, že na plátno – z vnútornej strany – sa odtlačili nápisy zvitkov, ktoré boli priložené k mŕtvole a voľným okom sú neviditeľné. Podľa historikov ide o identifikačné nápisy, ktoré museli byť priložené k mŕtvolám, ktoré mali byť uložené do spoločného hrobu, aby ich bolo možné „po roku očisťovania“ preniesť do hrobu k predkom. Len zásluhou Jozefa z Arimatey bol Ježiš pochovaný do neverejného nového hrobu.

Posledné analýzy kladú vznik plátna medzi 1. tisícročie pr. Kr. a 7. stor. po Kr. Autenticitu plátna potvrdzuje viacero verifikovateľných indícií, najmä:

1. Spôsob tkania. Plátno je utkané z ľanovej priadze dobrej kvality. Použitý je jedličkový steh „tri na jeden“. Tak sa tkalo plátno krosnami v dávnych časoch v Sýrii a bolo veľmi drahé.
2. Prítomnosť peľu. Vlákna plátna obsahujú množstvo stôp po indickej bavlně (táto bavlna sa používala na Blízkom východe, a nepoznali ju v stredovekej Európe) a peľové zrnká (48 druhov) rastlín, zväčša blízkovýchodných.
3. Odtlačok mince z r. 29 v pravej očnej jamke. Pilát dal raziť tieto mince v r. 29-32 po Kr. Židia mali v 1. stor. zvyk klásť zosnulým na oči mince.
4. Vytvorenie obrazu. Odtlačok tela – zožltnutie plátna – zasiahlo iba tenkú vrstvu látky, asi 180 až 600 nanometrov (nanometer je milióntina z milimetra), presne zodpovedá anatómii tela a nemá čisté demarkančné línie. Pripomína fotografický negatív. Obsahuje aj trojrozmerné údaje, podľa ktorých bolo možné zrekonštruovať tvár s detailami, ktoré bežná fotka nemôže zachytiť (kvapky krvi na fúzoch, rozmazaná krv na pravom líci, odtlačok mincí v očných jamkách). Obraz tela sa vytvoril až po vzniku krvných škvŕn, pretože pod týmito škvŕnami sa nenachádza. Okrem toho, zadná časť obrazu nie je ovplyvnená váhou ležiaceho tela.

Teórii o Turínskom plátne je veľa. Otázka pravosti plátna, ktoré je 4,36 m dlhé a 1,1 m široké a váži 2,5 kg, rozdelila ľudí i odborníkov na dva tábory.

Skúmanie plátna uhlíkovou metódou v r. 1988 bolo tendenčne zmanipulované (Pina Baglioni, Anna Benvenuti). Skúmanie robili tri laboratória v Oxforde, Zürichu a Tucsone rádiouhlíkovou metódou C-14. Podľa neho plátno pochádza z rokov 1260-1390, a teda Kristus – žijúci na prelome letopočtov – do neho nemohol byť zabalený. Vraj Turínske plátno namaľoval (ojedinelou technikou) Leonardo da Vinci (+1519), čo väčšina odborníkov rozhodne popiera. Seriózni vedci v r. 2005 uznali, že testované vzorky boli odstrihnuté z ľavej-dolnej časti, ktorá bola v stredoveku dotkávaná; vlastná textília je oveľa staršia.

Dnes existuje celý vedný odbor, sindonológia, ktorá sa skúmaniu plátna venuje a dokazuje, že je (na 99 %) pravé (podľa veku; ako posmrtné rúcho).

Starý zákon o tajomstve Krista

Starý zákon, zodpovedne svojmu prípravnému charakteru, obsahuje proroctvá, opisuje život a spomína „mená“ budúceho Mesiáša: - prorok (*Dt* 18, 15. 18); - kňaz (*Ž* 110, 4); - pastier (*Ez* 34, 23n); - kráľ a vládca (*Ž* 2; 44; 110; *Zach* 9, 9; *Iz* 35, 5; 61, 1); - trpiaci Boží služobník (*Iz* 53); - Syn Boží (*Ž* 2, 7; 110, 3).

Starý zákon pozná titul Syn Boží (ako celý ľud Izrael – *Ex* 4, 22; *Oz* 11, 1; ako kráľ – *Ž* 2, 7; ako spravodlivý – *Sir* 4, 10) na základe milosti a vyvolenia, nie na základe fyzického pochádzania z Boha. *Starý zákon* chápe tento titul funkcionálne a v etickom zmysle, nikdy nie prirodzene a substanciálne; por. *KKC* 441. Konštitúcia *Dei verbum* 15: „Starozákonný plán spásy bol zameraný na to, aby pripravil, prorocky predpovedal a v rozličných predobrazoch naznačil príchod Krista – Vykupiteľa sveta a jeho kráľovstva.“ V Izraeli totiž stáročia panoval monoteizmus a táto viera v jedného Boha bola zakorenená vo vedomí Židov; ona bola kostrou ich náboženského i národného života.

Starozákonné proroctvá o Vykupiteľovi

Starozákonné proroctvá o prisľúbenom Mesiášovi sú veľmi bohaté a podrobné (Andrej Kliman, +1980). Predpovedí je až 199, mesiášskych miest vyše 300 (Vittorio Messori).

Čas Mesiáša: Anjel Gabriel hovorí Danielovi: „Sedemdesiat týždňov je určených pre tvoj ľud a pre tvoje sväté mesto..., aby bol pomazaný Svätý svätých“ (por. *Dan* 9, 24). Exegéza: Ide o nesporne mesiášske proroctvo, hoci jeho výklad je ťažký. Jeden týždeň predstavuje sedem rokov. R. 458 pr. Kr. perzský kráľ Artaxerxes I. povolil postaviť Izraelitom v Jeruzaleme hradby, ale ľud musí ešte čakať 490 rokov (70 x 7), aby prišiel očakávaný Mesiáš.

Pôvod: „Júda, ty si ten, ktorého budú chváliť tvoji bratia! ... Pred tebou sa synovia tvojho otca skláňajú“ (*Gn* 49, 8). „Počujteže, dom Dávidov! ... Preto vám sám Pán dá znamenie: Hľa, Panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel“ (*Iz* 7, 13-14).

Miesto narodenia: „A ty, Betlehem, Efrata, primálny si medzi tisícami Júdu; z teba vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli a jeho pôvod je odpradáva, odo dní večnosti“ (*Mich* 5, 2).

Detstvo poznačené tyranstvom: „V Ráme počuť vzdychanie, prehorký plač, Ráchel narieka nad svojimi deťmi, nedá sa potešiť nad deťmi, pretože ich niet“ (*Jer* 31, 15). Exegéza: Mestečko Ráma ležalo 8 km severne od Jeruzalema. V 6. stor. tam mali dobyvateľskí Babylónčania zberný tábor pre zajatých Júdejcov, ktorých potom odvážali do Mezopotámie. Ráchel bola milovaná manželka Jakuba – Izraela, preto sa stala „matkou národa“ (por. *Mt* 2, 16n).

Poverenie a dielo: „Duch Pána, Jahveho, je na mne, pretože ma Pán pomazal, poslal ma hlásať radosť ubitým, obviazať zlomených srdcom, zajatcom ohlásiť slobodu...“ (*Iz* 61, 1). „Ľud, čo kráča vo tmách, uzrie veľké svetlo, nad tými, čo bývajú v krajine tieňa smrti, zažiarí svetlo“ (*Iz* 9, 2). „Stravuje ma horlivosť za tvoj dom, padajú na mňa urážky tých, čo ťa urážajú.“ (*Ž* 69, 10). „Kto

by uveril, čo sme počuli, a komu sa zjavilo Pánovo rameno?“ (*Iz 53, 1*).

Zázračná moc: „Vtedy sa roztvorila oči slepých a uši hluchých sa otvorila. Vtedy s'ľa jeleň bude skákať chromý a jazyk nemého zaplesá, ba vyvierajú budú na púšti vody a potoky na pustatine“ (*Iz 35, 5-6*).

Mená: Emanuel (dva razy v *Starom zákone* a raz v *Novom zákone*) – *Iz 7, 14; 8, 8; Mt 1, 23*; zázračný Radca, mocný Boh, večný Otec, Knieža pokoja – *Iz 9, 5*;

Umučenie a smrť: „Hľa, tvoj kráľ ti prichádza, spravodlivý je a prináša spásu, ponížený je a nesie sa na oslovi, na osliatku, mláďati oslice“ (*Zach 9, 9*; por. *Mt 21, 6n*).

„Dokonca i môj priateľ, ktorému som dôveroval a ktorý jedával môj chlieb, zdvihol proti mne päť“ (*Ž 41, 10; Achitofel – 2 Sam 15 a Judáš – Mt 27, 3n*).

„Odvážili mi teda mzdu, tridsať strieborných. Pán mi povedal: Hod' ju tvorcovi, tú nádhernú mzdu, na akú ma ocenili. Vzal som teda tridsať strieborných a hodil som ich v Pánovom dome tvorcovi“ (*Zach 11, 12-13*; por. *Mt 26, 15 a Mt 27, 5*).

„Udri pastiera, nech sa stádo rozprácha“ (*Zach 13, 7*; por. *Mt 26, 56*).

„Obkľučuje ma svorka psov, obstupuje ma tlupa zlosynov. Prebodli mi ruky a nohy, môžem si spočítať všetky svoje kosti... delia si moje šaty a o môj odev hádžu lós“ (*Ž 22, 17-19*; por. *Mk 14, 43n; 15, 24*).

„On však bol prebodnutý pre naše hriechy... Obetoval sa, pretože sám chcel, a neotvoril ústa; ako baránka viedli ho na zabitie“ (*Iz 53, 5. 7*; por. *Mt 16, 21; Jn 1, 29; Mk 14, 60*).

„Do jedla mi dali žlče, a keď som bol smädný, napojili ma octom“ (*Ž 69, 22*; por. *Mk 15, 36*).

„Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ (*Ž 22, 2*; por. *Mk 15, 34*).

„Do tvojich rúk porúčam svojho ducha“ (*Ž 31, 6*; por. *Lk 23, 46*).

„Ani mu nesmiete polámať nijakú kosť“ (*Ex 12, 46*; por. *Jn 19, 36*).

„Potom budú hľadiť na mňa, ktorého prebodli, a budú nad ním nariekať, ako sa narieka nad jedináčikom, a horekovať, ako sa horekuje nad prvorodeným“ (*Zach 12, 10*; por. *Jn 19, 37*).

Zmŕtvychvstanie: „Nenecháš moju dušu v podsvetí a nedovolíš, aby tvoj svätý videl porušenie“ (*Ž 16, 10*; por. *Sk 2, 24n*).

Nanebovstúpenie: „Spievajte Bohu, zemské kráľovstvá, na harfách hrajte Pánovi, hrajteže Bohu, čo sa nesie na odvekých nebesiach k východu; hľa, dvíha svoj hlas, svoj mocný hlas. Uznajte Božiu moc. Nad Izraelom jeho veleba a jeho moc až nad oblaky“ (*Ž 68, 33-35*; por. *Mk 16, 19*). „Pán povedal môjmu Pánovi: Sed' po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám“ (*Ž 110, 1; Sk 2, 34*).

Rozšírenie Cirkvi: „V jeho dňoch bude prekviatať spravodlivosť a plnosť pokoja, kým mesiac nezhasne. A bude panovať od mora až k moru a od Rieky až po kraj zeme. Obyvatelia púšte pred ním pokľaknú a jeho nepriatelia budú lízať prach“ (*Ž 72, 7-9*; por. *Sk 13, 48; Rim 1, 8; 5, 17; Zjv 11, 15*).

Tento zoznam nie je úplný, no aj tak dokazuje, že korene novozákonnej kristológie ležia vo svätých písmach Izraela. Židia, ktorí uverili v Ježiša, boli presvedčení, že sa na ňom splnili starozákonné predpovede.

Prekonanie židovskej viery a praxe

Ježiš Kristus bol silne zakorenený v židovskej viere, kulte i kultúre. Avšak čoskoro radikálne prekročil rozmery svojej doby. Ježiš sa z viacerých dôvodov výrazne odlišil od náboženstva svojich súčasníkov (Jaroslav Brož).

1. Kládol náročné požiadavky na svojich učeníkov a vyvolil si Dvanástich, por. *Mt 8, 22; Lk 9, 60; Mk 10, 21*.
2. Vystupoval slobodne voči predpisom Zákona, por. *Mt 8, 22; Mk 1, 21n; Lk 16, 18*.
3. Smelo prijímal hriešnikov, por. *Mk 2, 15; Lk 15, 1n*.

4. Originálne ohlasoval Božie kráľovstvo, por. *Mt* 4, 17; *Mk* 4, 10n; *Lk* 4, 43; *Jn* 3, 3n.
5. Suverénne konal v chráme (vyhnanie kupcov, kázanie), por. *Mk* 11, 15-18; *Lk* 19, 45; *Jn* 2, 19n.
6. Poukazoval na svoju spásnu smrť, por. *Mt* 23, 37; *Lk* 13, 33; *Mk* 2, 20; 8, 31n.

Kvôli tomuto nemožno Ježiša pokladať za starozákonného rabína alebo vykladača *Tóry* (*Pentateuchu*).

Mesiánski Židia

Ježiš Kristus, Boží Syn, determinoval celé dejiny, najmä dejiny náboženstva. Jeho tajomná radikálnosť neustále núti ľudí zaujať jednoznačný postoj voči nemu. Tí, ktorí v neho uveria, menia svoj život. Pre väčšinu Židov nebol Ježiš očakávaným mesiášom.

Avšak v 70. r. 19. stor. medzi Židmi (vo väčšom počte) povstali takí, ktorí uverili v Ježiša Krista ako Mesiáša. V r. 1866 bolo založené vo Veľkej Británii Spoločenstvo hebrejských kresťanov (Hebrew Christian Alliance). Títo „hebrejskí kresťania“ si popri viere v Krista zachovali pôvodnú židovskú identitu. Rozmach zaznamenali v druhej polovici 20. stor., keď sa v Izraeli premenovali na „mesiánskych Židov“. Na začiatku 21. stor. bolo v Izraeli 5000 mesiánskych Židov v 60 skupinách; v USA 100 000 osôb v 200 skupinách; na celom svete asi 400 000 osôb.

Spočiatku boli židovskí kresťania považovaní za zradcov. Izraelský kneset (parlament) v r. 1977 vydal tzv. misionársky zákon, ktorým zakázal prestup z jednej viery na druhú motivovaný hmotným ziskom. To napomohlo, že aj ortodoxní Židia si začali zvykať na fakt, že mesiánski Židia, napriek viere v Krista, ostali pravými Židmi.

Mesiánski Židia plne prijali *Nový zákon*, ale súčasne slávia všetky židovské sviatky. Uznávajú aj *Tóru* (*Pentateuch*). V jej rámci prijímajú rozlišovanie pokrmov na čisté (košer) a nečisté. Mesiánski veriaci sa zvyčajne vyhýbajú mäsu zakazovanému *Tórou*. Je to súčasťou ich nábožensko-kultúrnej židovskej identity. Avšak na základe Petrovho videnia a učenia Pavla Apoštola, to nerobia z dôvodu „oddeľovania sa od veriacich pohanov“ alebo „kvôli ospravedlneniu“ zo skutkov zákona. Mesiánski Židia sú tí, ktorí sú ospravedlnení a spasení z milosti Mesiáša Ježiša. A ako takí, majú slobodu rozhodnúť sa, či budú dodržiavať príkazy *Tóry* ohľadom čistých a nečistých jedál. Pritom neuznávajú *Mišnu* (ústna židovská tradícia) a *Talmud* (výklad *Starého zákona*). Slávia aj kresťanské sviatky, pokiaľ majú oporu v *Písme*. Krstia sa iba ponorením, tak ako to praktizovala ranná Cirkev. Svojich synov dávajú aj obrezať podľa *Starého zákona*. Veria, že všetci veriaci v Krista, či už Židia alebo Gréci, sú si rovní v Kristovi.

Veria v jedného, najvyššieho Boha, existujúceho v troch osobách: Otec, Syn a Duch Svätý. Boh je najsvätejší, nekonečne múdry, nekonečne mocný a nekonečne milujúci. Je prameňom všetkého stvorenia a jeho priamou mocou začali všetky veci. Boh Otec z lásky k svetu poslal svojho Syna pre spásu sveta. Ježiš-Spasiteľ existoval večne a je rovný s Bohom Otcom. Zobral na seba ľudskú prirodzenosť, narodil sa prostredníctvom ženy-panny a to tak, že vlastnil ľudskú a božskú prirodzenosť. Veria v jeho pozemský život a dokonalú poslušnosť zákonu, v jeho zmiernu smrť, pochovanie, vzkriesenie jeho tela, vystúpenie na nebesia, jeho vznešený kňazský stav a v jeho osobný návrat v sláve a moci. Veria, že aj Duch Svätý je večný a rovný s Bohom.

Mesiánski Židia chcú ísť priamo k Bohu – bez nejakej Cirkvi. Preto nechcú mať veľa spoločného s nijakou svetovou cirkvou. Cítia sa najpovolanejší ohlásiť Krista ortodoxným Židom. Za Katolícku cirkev oficiálne komunikuje s mesiánskymi Židmi viedenský arcibiskup – kardinál Christoph Schönborn.

Nový zákon o tajomstve Krista

Starý zákon, zodpovedne svojmu charakteru, hovorí striktne o jedinom Bohu. Preto nezjavuje, že Mesiáš je spolupodstatný Boží Syn. Až *Nový zákon* postupne prezrádza veľkú pravdu o pravom božstve Krista.

Svedectvo Boha Otca o Ježišovi

Svedectvo Boha Otca o Ježišovi sa výrazne prejavilo najmä pri krste v Jordáne a pri premenení na hore. Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) dňa 16.10.2002 zakomponoval obe tieto významné udalosti do ruženca svetla.

Krst v Jordáne

Skutočnosť Ježišovho krstu (opísaná všetkými evanjelistami) nebola nikdy seriózne spochybnená. *Mt 3, 16-17*: „Keď bol Ježiš pokrstený, hneď vystúpil z vody. Vtom sa mu otvorilo nebo a on videl Božieho Ducha, ktorý ako holubica zostupoval a prichádzal nad neho. A z neba zaznel hlas: Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie.“ Por. aj *Lk 3, 22; Mk 1, 11; Jn 1, 34*. Ježišov krst má veľký význam:

- a) Ježiš ukázal svoju solidárnosť s hriešnym ľudstvom.
- b) Boh zjavil svojho jednorodeného Syna.

Pre Jána Krstiteľa a apoštolov bolo vtedy svedectvo nebeského Otca sotva niečím väčším ako Božím potvrdením Ježišovej mesiášskej hodnosti. Ale neskôr sami apoštoli i prvotná Cirkev v tom videli Božie potvrdenie Ježišovho podstatného Božieho synovstva. Tak sa priblížila Najsvätejšia Trojica ľudstvu. Hriech zavrel nebo a vzal ľudom dary Ducha Svätého. Ježišovo poníženie (aj pred Jánom Krstiteľom) nebo opäť otvára a dáva nám Otca, Ducha Svätého s Kristom Pánom.

Premenenie na hore

Ani skutočnosť Ježišovho premenenia (opísaná synoptikmi) nebola spochybnená. *Mt 17, 5*: „Zahalil ich jasný oblak a z oblaku zaznel hlas: Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie; počúvajte ho.“ Por. aj *Mk 9, 7; Lk 9, 35; 2 Pt 1, 17*.

Ježišovo premenenie bolo úzko spojené:

- a) S predstavením Ježišovej mesiášskej hodnosti, ktorú má Boží „milovaný Syn“.
- b) S prvou predpoveďou utrpenia a smrti.
- c) S výzvou nasledovať a počúvať Ježiša.

Hoci každý synoptik sledoval vlastnú teologickú cestu (Marek – kristologicko-ekleziálnu; Boží syn a jeho ľud; Matúš – kristologicko-náukovú; Boží Syn je učiteľ; Lukáš – soteriologickú; premenenie – potenie krvou – nanebovystúpenie), ich spoločný odkaz je zrejmý: Pri premenení na hore (podľa tradície na hore Tábor) bolo svedectvo Boha Otca zopakované pred vybranými apoštolmi. Nikto veriaci nemôže zmenšiť toto priame svedectvo Otca o Synovi: keď „syn“ – tak „syn“. Nemá zmysel uchýľovať sa k (dialektickým) vykrúcaniam.

Svedectvo Ježiša o sebe samom

Ježiš postupne zjavoval seba samého a svojím počínaním (slová a skutky) privádzal do rozpakov počúvajúci zástup. Farizeji sa neodvažovali ďalej vypytovať a zástup sa tešil (por. *Mt 22, 41-45; Mk 12, 25-37; Lk 20, 41-44*). Ježiš poukázal na to, že kráľ Dávid nazýva Mesiáša svojím Pánom

(Ž 110, 1: „Pán povedal môjmu Pánovi: Sed' po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám“). Ježiš chcel, aby počúvajúci pochopili, že Mesiáš musí byť viac ako človek.

Ježišova vznešenosť

Ježiš sa vyvýšil nad stvorenia: - nad prorokov; - nad kráľov; - nad anjelov; - nad chrám. Prevýšil veľkých prorokov (Jonáša, Eliáša, Mojžiša, Jána Krstiteľa) aj kráľov (Dávida, Šalamúna) (*Mt* 12, 41n; *Lk* 9, 30; *Mt* 11, 11; *Lk* 7, 28). Anjeli sú jeho služobníkmi (*Mt* 4, 11; *Mk* 1, 13). On má svojich anjelov (*Mt* 16, 27; *Mk* 8, 38; *Lk* 9, 26) a rozkazuje im (*Mt* 13, 41).

Vo vedomí vlastnej vznešenosti reagoval Ježiš aj v spore o sobote (*Mt* 12, 1n). Farizeji totiž zazlievali učeníkom, že v sobotu trhajú klasy, melia ich v rukách a jedia. Ježiš poukázal na nevinné porušovanie soboty kňazmi v chráme a učeníkov obhájl odôvodnením, že on je väčší ako chrám (*Mt* 12, 6).

Ježišovo vedomie moci

Ježiš bol naplnený vedomím nadľudskej, božskej moci. *Mt* 28, 18: „Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi.“ Robil mnohé znamenia (zázraky) a svojim učeníkom dal tiež moc, aby v jeho mene robili zázračné skutky (*Mt* 10, 1. 8; *Mk* 3, 15; *Lk* 9, 1; 10, 17). Odpúšťal hriechy (*Mt* 9, 2; *Mk* 2, 5; *Lk* 9, 1 (čo môže len Boh) a túto božskú moc dal aj apoštolom, por. *Mt* 16, 19; 18, 18; *Jn* 20, 23).

Ježišovo božské konanie

Ježiš robil také činy, aké mohol robiť len Jahve, a tým sa robil rovným Bohu. Poslal učiť prorokov, zákonníkov a učiteľov (*Mt* 23, 34). Dával zákony (*Mt* 5). Vyhlásil sa za Pána soboty (*Mk* 2, 28). Odpúšťal hriechy (*Mt* 9, 2). Kriesil mŕtvych (*Mt* 9, 25; *Lk* 7, 14; *Jn* 11, 43). Uzatvoril novú zmluvu (*Lk* 22, 20).

Ježišove božské požiadavky

Ježiš vyžadoval vieru v seba, najväčšiu lásku k sebe, poslušnosť a náboženskú úctu. Také požiadavky môže len Boh klásť na ľudí. *Jn* 14, 1: „Veríte v Boha, verte aj vo mňa!“ *Mt* 10, 37: „Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden. A kto miluje syna alebo dcéru viac ako mňa, nie je ma hoden.“ *Mt* 19, 21: „Ak chceš byť dokonalý... nasleduj ma!“ *Lk* 9, 26: „Kto sa bude hanbiť za mňa a za moje slová, za toho sa bude hanbiť Syn človeka, keď príde v sláve svojej i Otcovej a svätých anjelov.“

Ježišovo vedomie Božieho synovstva

1. Oslovovanie Boha Otca. Ježiš rozlišoval svoje synovstvo a vzťah ľudí k Bohu Otcovi – „môj otec“ (vlastný otec), „váš otec“ (adoptívny otec) *Mt* 25, 34; *Lk* 2, 49; 24, 49; *Jn* 20, 17.
2. Vzťah k Otcovi. Dvanásťročný Ježiš dal v chráme najavo, že jeho božský vzťah k Otcovi je silnejší ako pozemský vzťah k matke Márii a k pestúnovi Jozefovi: „Prečo ste ma hľadali? Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?“ (*Lk* 2, 49).
3. Poznanie Otca. *Mt* 11, 27: „Môj Otec mi odovzdal všetko. A nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otcu nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť.“
4. Vyhlásenie a učenie o svojom synovstve. Pred veľradou: „Veľkňaz mu povedal: Zapisahám ťa na živého Boha, aby si nám povedal, či si Mesiáš, Boží Syn. Ježiš mu odvetil: Sám si to povedal. Ale hovorím vám: odteraz uvidíte Syna človeka sedieť po pravici Moci a prichádzať na nebeských oblakoch“ *Mt* 26, 63-64. V podobnenstve o vinohradníkoch: „Mal ešte jedného, milovaného syna. Napokon k nim poslal i jeho“ (*Mk* 12, 6). Pri uzdravení v sobotu:

„Ježiš im povedal: Môj Otec pracuje doteraz, aj ja pracujem. Preto sa Židia ešte väčšmi usilovali zabiť ho, lebo nielenže porušoval sobotu, ale aj Boha nazýval svojím Otcom a robil sa rovným Bohu“ (*Jn 5, 17-18*). V Kafarnaume pri platení chrámovej dane (*Mt 17, 24-27*), keď prišli za Petrom vyberači dvojdrachmy.

Ježišovo vedomie božstva

1. Ježiš je „Ja Som“. *Jn 8, 23-24*: „Vy ste zdola, ja som zhora. Vy ste z tohto sveta, ja nie som z tohto sveta. Preto som vám povedal, že zomriete vo svojich hriechoch. Lebo ak neuveríte, že Ja Som, zomriete vo svojich hriechoch.“ Podobne vyhlasuje (*Jn 13, 19*): „Hovorím vám to už teraz, skôr, ako sa to stane, aby ste uverili, keď sa to stane, že Ja Som.“ „Ja Som“ (hebr. ehje) je Božie meno zjavené Mojžišovi v horiacom kríku (*Ex 3*), tzv. tetragram JHVH (od 12. stor. Jahve – On Je). Pravý Boh má aj nemá meno. JHVH (Jahve) je „Existencia“, je „Ten, ktorý je“, aj – zároveň – nemá meno, lebo nepatrí do radu „bohov“, aby ho bolo treba odlišiť (Jozef Ratzinger). Ježiš smelo vzťahuje na seba toto nevýslovné Božie meno „Ja Som“.
2. Ježiš je jedno s Otcom. K Ježišovým najsmelším výrokom patrí: „Ja a Otec sme jedno“ (*Jn 10, 30*). Podľa súvislosti tu nejde len o morálnu jednotu medzi Ježišom a Otcom, ale o fyzickú jednotu – o jednotu podstaty. V tomto zmysle aj jeho protivníci pochopili tieto slová, a preto ho obvinili z rúhania (por. *Jn 10, 33*). Myšlienka vzájomnej jednoty – prenikania a splývania – s Otcom je vyjadrená vo veľkňazskej modlitbe: „Aby všetci boli jedno ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal“ (*Jn 17, 21*).
3. Ježiš je večný. Ježiš si pripisuje aj večnosť, vlastnosť, ktorá prináleží jedine Bohu. Židom, v ktorých sa neujímalo jeho slovo, povedal, že nerobia Abrahámove skutky. Ich sa to citeľne dotklo, lebo sa pôvodom i náboženským konaním pokladali za Abrahámových synov. Preto mu položili otázku: „Si azda väčší ako náš otec Abrahám, ktorý zomrel? Aj proroci pomreli. Kýmže sa robíš? ... Ježiš im povedal: Veru, veru hovorím vám: Prv, ako bol Abrahám, Ja Som“ (*Jn 8, 53. 58*).

Ježiš z didaktických dôvodov postupne zjavoval svoje božstvo, aby nedošlo k vzbure alebo k vzniku niektorému z troch omylov, ktoré kresťanom permanentne hrozia (Kristus nie je pravý Boh, nie je pravý človek, je viac bohov). Jeho pedagogická postupnosť sa odráža aj v stupňovitom interpretovaní titulu „Boží Syn“ (por. *Rim 1, 4; Mk 1, 11; Mk 9, 2; Lk 1, 32n; Jn 10, 30*). Exegéti hovoria o prechode od funkcionálnej kristológie (jadrom je Ježišovo poslanie) k esenciálnej kristológii (jadrom je podstata Ježišovho bytia).

Svedectvo Ježiša o sebe samom je podložené znameniami (zázrakmi), jeho vysoko mravným životom a smrťou na kríži. Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Svedectvo apoštolov o Ježišovi

Ján Apoštol – Evanjelista

Prvoradou úlohou a hlavným predmetom jeho svedectva bolo dokázať Kristovo pravé božstvo, por. *Jn 20, 31*. Dokazovanie v evanjeliu robil svojským spôsobom (štruktúra „3 x 7“):

1. Sedem Ježišových znamení (zázrakov): - premenenie vody na víno (2, 1-11); - uzdravenie syna kráľovského úradníka (4, 46-54); - uzdravenie chorého pri betsatskom rybníku (5, 1-18); -

prvé nasýtenie veľkého zástupu „päťtisíc mužov“ (6, 1-14); - utíšenie búrky (6, 15-21); - uzdravenie slepého od narodenia (9, 1-12); - vzkriesenie Lazára (11, 1-44).

2. Sedemkrát Ježiš hovorí „Ja Som“ poukazujúc na božský dar: - chlieb z neba (6, 35); - svetlo sveta (8, 12); - brána (10, 9); - dobrý pastier (10, 11); - vzkriesenie a život (11, 25); - cesta, pravda a život (14, 6); - pravý vinič (15, 1).

3. Sedem svedkov, ktorí vyznali, že Ježiš je Boží Syn: - Ján Krstiteľ po krste v Jordáne (1, 34); - Natanael, keď ho Ježiš „spoznal“ (1, 49); - Peter, „Boží Svätý“ (6, 69); - slepý od narodenia, „Syn človeka“ (9, 35-38); - Marta pri vzkriesení Lazára (11, 27); - Tomáš, „Pán môj a Boh môj“ (20, 28); - Ján, „Ježiš je Mesiáš, Boží syn“ (20, 31).

Ježiš používal výraz „Syn človeka“ pre jeho dvojznačnosť: - obyčajný význam, čiže človek, ľudský syn; - transcendentný význam (z apokalyptiky), čiže viac ako Mesiáš. Od Ježišových čias sa tituly „Svätý Boží“ a „Syn človeka“ stali rovnocenné (Xavier Leon Dufour).

Ján Apoštol hneď v Prológu rozvinul teologické uvažovanie o Božom Synovi (o Slove):

Jn 1, 1-2: „Na počiatku bolo Slovo (-večnosť Slova; od večnosti, predtým ako začalo všetko stvorenie; nebola doba, keď existoval len Otec bez Slova) a Slovo bolo u Boha (-rovnaká autorita Slova a Boha a zároveň odlišnosť Slova a Boha – Otca napriek ich úžasnej spolupodstatnej blízkosti) a to Slovo bolo Boh (-božstvo Slova, Slovo malo božskú prirodzenosť). Ono bolo na počiatku u Boha (-od večnosti, vždy, bolo Slovo Bohom, nielen neskôr „povýšené““.

Ján nazval Ježiša Krista „Slovom“ (Logos), lebo chcel, aby mu rozumela nielen jedna skupina ľudí (napr. Židia, keby ho nazval „Mesiáš“), ale všetci, ktorí poznali grécke myslenie. Grécka filozofia (Platón, +347 pr. Kr.; Filón, +50 po Kr.) a teológia tak označovali zrodenie sa nejakej božskej bytosti z druhej, a to úkonom mysle. Ako je ľudská myšlienka výplodom, slovom rozumu, tak je aj druhá božská osoba „Slovom“ prvej božskej osoby. Evanjelista však dal tomuto pojmu nový vieroučný obsah (Kristus nie je nová božská bytosť, ale iná božská osoba tej istej božskej bytosti) a použil túto smelú myšlienku, aby ňou vyjadril tajomstvo vnútorného života Najsvätejšej Trojice.

„A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami“ (*Jn 1, 14*). Takto Ján vyjadril tajomstvo vtelenia – počatia Krista v Máriinom lone. Výraz „telo“ je hebraizmus a znamená „človek“.

„Toto je napísané, aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn, a aby ste vierou mali život v jeho mene“ (*Jn 20, 31; 1 Jn 1, 1-2*).

„A vieme, že prišiel Boží Syn a dal nám schopnosť poznať toho Pravého. A my sme v tom Pravom, v jeho Synovi Ježišovi Kristovi. On je ten Pravý, Boh a večný život“ (*1 Jn 5, 20*). Toto je zhrnutie obsahu Jánovho listu.

Pavol Apoštol

1. Najkrajšia Pavlova kristológia je v *Liste Filipanom* (2, 5-11):

„Zmýšľajte tak ako Kristus Ježiš:

On, hoci má božskú prirodzenosť,
nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom,
ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu,
stal sa podobný ľuďom
a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka.
Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť,
až na smrť na kríži.

Preto ho Boh nad všetko povýšil
a dal mu meno,
ktoré je nad každé iné meno,
aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno
v nebi, na zemi i v podsvetí

a aby každý jazyk vyznával:
Ježiš Kristus je Pán!
na slávu Boha Otca.“

Pavol poukázal na tri druhy Kristovho bytia:

- a) Kristus mal najprv božskú prirodzenosť;
- b) potom si vzal aj ľudskú prirodzenosť;
- c) napokon bol aj s telom povýšený nad všetko stvorenie.

Podobná kristológia je aj v *Liste Kolosanom*. List je pravdepodobne kresťanskou odpoveďou na ohrozenie života (prenasledovanie, pohanské mravy a ovzdušie, katastrofálne zemetrasenie v r. 60, ktoré zničilo Kolosy ležiace zhruba 200 km východne od Efezu). Pavol im chcel povedať: Nemajte strach! Kristus ovláda všetko, v ňom má vesmír pôvod, trvanie i cieľ. „V ňom (Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi... On je pred všetkým a všetko v ňom spočíva“ (*Kol 1, 16-17*).

2. Pavol vyjadril Kristovo božstvo aj oslovením „Boh“: „Ich (Izraelitov) sú praotcovia a z nich podľa tela pochádza Kristus; on je nad všetkým Boh, zvelebený naveky. Amen“ (*Rim 9, 5*). „Očakávali blahoslavenú nádej príchodu slávy veľkého Boha a nášho Spasiteľa Ježiša Krista“ (*Tit 2, 13*).
3. Pavol vyjadril Kristovo božstvo aj oslovením „Pán“: „Kto sa chváli, nech sa chváli v Pánovi“ (*I Kor 1, 31*). „Každý kto bude vzývať Pánovo meno, bude spasený“ (*Rim 10, 13*). „Ježiš Kristus je Pán! na slávu Boha Otca“ (*Flp 2, 11*). V helénskej reči „Pán“ (Kyrios) označovalo božstvo. Rímski cisári si (z ješitnosti) privlastňovali titul Kyrios a dávali si preukazovať božské počty. Židia hebrejské Božie mená Adonai a Jahve prekladali slovom Kyrios.

Peter Apoštol

1. Neďaleko Cézarey Filipovej, pod Hermonom, pred príslubom primátu, Peter odpovedal na Ježišovu otázku: „A za koho ma pokladáte vy?“ „Ty si Mesiáš, Syn živého Boha“ (*Mt 16, 15-16*). Dôležitosť tohto svedectva zvyšuje fakt, že bolo prednesené pred Ježišom.
2. V Kafarnaume sa mnohí učeníci vážne urazili a odišli od Ježiša, keď im povedal: „Ak nebudete jesť telo Syna človeka a piť jeho krv, nebudete mať v sebe život“ (*Jn 6, 53*). Vtedy Peter vyznal: „Pane, a ku komu by sme išli? Ty máš slová večného života. A my sme uverili a spoznali, že ty si Boží Svätý“ (*Jn 6, 68-69*).

Tomáš Apoštol

V nedeľu, na ôsmy deň po zmŕtvychvstaní, Tomáš vyznal: „Pán môj a Boh môj“ (*Jn 20, 28*). Toto slávnostné vyznanie Kristovho božstva prijíma vzkriesený Spasiteľ ako vyjadrenie ním požadovanej viery.

Kristológia Listu Hebrejom

Meno tejto novozákonnej knihy (listu) je neskoršieho dáta ako kniha. Bolo zvolené preto, lebo sa obracia na kresťanov zo židovstva, alebo na tých, ktorí dobre poznali *Starý zákon*. *List Hebrejom* podáva vlastnú a hlbokú kristológiu spočívajúcu na porovnávaní starozákonného kňazstva a obety s kňazstvom a obetou Ježiša Krista.

Autor najprv zdôraznil Ježišovo božstvo

1. Ježiš – Syn je tej istej podstaty ako Otec. „On je odlesk jeho (Otcovej) slávy a obraz jeho podstaty“ (1, 3). Origenes tvrdí, že tu je reč o bytostnom vzťahu Otca a Syna. Aj ďalšie verše prvej kapitoly jasne hovoria o Synovom božstve.

2. Syn prevyšuje anjelov. „Ved' kedy komu z anjelov povedal: Ty si môj syn, ja som ťa dnes splodil a opäť: Ja budem jeho otcom a on bude mojím synom?“ (1, 5).
3. Syn je nezmeniteľný a večný. „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky“ (13, 8).
4. Tajomnosť cez obraz Melchizedecha. „Je bez otca, bez matky, bez rodokmeňa, ani jeho dni nemajú začiatku, ani jeho život nemá konca. A tak pripodobnený Božiemu Synovi zostáva kňazom naveky“ (7, 3). Melchizedech je tajomný a veľký kňaz naveky, lebo je pripodobnený Kristovi – pôvodcovi večného kňazstva. Keď je Melchizedech veľký a tajomný – aký bude potom Ježiš! V Ježišových časoch bolo rozšírené presvedčenie, ktoré sa odzrkadľuje v Jánovom evanjeliu: „Keď príde Mesiáš, nik nebude vedieť, odkiaľ je“ (*Jn* 7, 27).
5. Poklona ako Bohu. „Keď uvádza prvorodeného na svet, hovorí: Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli“ (1, 6). Autor citoval *Žalm* 97 (7), ktorý hovorí o poklone Bohu. U Hebrejov klaňanie bolo rezervované výlučne Bohu (por. *Ex* 20, 5).

Potom autor poukázal na Ježišovu ľudskú prirodzenosť

1. Trpel a zomrel. „Sám prešiel skúškou utrpenia“ (2, 18; 2, 9).
2. Poslúchal. „A hoci bol Synom, z toho, čo vytrpel, naučil sa poslušnosti“ (5, 8).
3. Cítil s ľudskými slabosťami. „Bol podobne skúšaný vo všetkom okrem hriechu“ (4, 15).

Záver autora (pochádzajúceho pravdepodobne z Alexandrie) je jasný: v obdivuhodnom spojení božstva a človečenstva v Kristovi spočíva jeho dokonalé a pravé kňazstvo.

„Ty si kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (5, 6).

„Ved' bolo aj vhodné, aby sme mali takého veľkňaza: svätého, nevinného, nepoškvrneného, oddeleného od hriešnikov, povýšeného nad nebesia, ktorý nepotrebuje ako veľkňazi deň čo deň prinášať obety najprv za svoje hriechy a potom za hriechy ľudu. On to urobil raz navždy, keď obetoval seba samého“ (7, 26-27).

„Tento priniesol jedinú obeť za hriechy a navždy zasadol po pravici Boha“ (10, 12).

Základná kristologická dogma

Na záver celého biblického dokazovania treba zhrnúť najdôležitejšie obsahové kritériá novo-zákonných spisov, na ktorých spočíva legitímna kristológia. Tieto kritériá, čiže „určujúce znaky Krista“, sú štyri:

1. Kritérium tela. Všetky novo-zákonné spisy vyznávajú (s rôznou intenzitou a dôrazom), že Ježiš Kristus je skutočný človek.
2. Kritérium povýšenia (kritérium Ducha). Všetky novo-zákonné spisy vyznávajú, že ukrižovaný Ježiš Kristus je Bohom vzkriesený, a to v smrteľnom a oslávenom tele – v človečenstve.
3. Kritérium milosti. Všetky novo-zákonné spisy vyznávajú, že Ježiš Kristus prináša Božiu spásu.
4. Kritérium synovstva (Božieho). Všetky novo-zákonné spisy vyznávajú, že Ježiš Kristus je Syn Boží.

Nový zákon popri Ježišovom božstve a jeho jednote s Otcom sa súčasne stále drží Ježišovej odlišnosti od Otca. Hovorí o Ježišovej poslušnosti voči Otcovi. Grécke „o teos“ s členom patrí v *Novom zákone* výlučne Otcovi a nikdy nie Synovi alebo Duchu Svätému. Vzťah Otca, Syna a Ducha Svätého opisuje predovšetkým hierarchicko-funkcionálnym priradením (napr.: *1 Kor* 3, 22n; *1 Kor* 11, 3). Toto všetko je prejav trinitárneho vyznania.

Tradícia

V prvom storočí apoštoli a mnohí mučeníci položili život za presvedčenie, že Ježiš Kristus je Boží Syn a Spasiteľ sveta. Poznáme staré písomné i archeologické svedectvá.

Klement Rímsky (+101) nazval Krista „Pán“: „Žezlo Božej velebnosti, náš Pán Ježiš Kristus sa neobjavil s pyšnou a honosnou nádherou, hoci by tak mohol, ale v pokore“ (*List Korint'anom* (16, 2). „Každý, kto jasne uvažuje poznáva veľkolepé Božie dary dané Jakubovi... Od neho, podľa teba, pochádza Pán Ježiš“ (*List Korint'anom* 32, 1-2).

Didaché (*Náuka dvanástich apoštolov*) spísané okolo r. 100 obsahuje krstnú formulu, prastarý prejav viery v Najsvätejšiu Trojicu.

Ignác Antiochijský (+117) vo svojich siedmych listoch hovoril o Kristovi ako o Bohu a chcel za túto vieru v Krista vykrvacať.

Barnabášov list (po r. 135) od neznámeho židovského autora hovorí o Kristovej nebeskej sláve.

Quadratus (+ po r. 125), apoštolský žiak, najstarší apologéta, napísal o. r. 125 obranný kresťanský spis *List Diognetovi* a poslal ho cisárovi Hadriánovi.

Hermas, rodný brat pápeža Pia I. (140-155), v rokoch 140-150 napísal spis *Pastor*. List má apokalyptický charakter, autor v ňom očakáva druhý Pánov príchod.

Polykarp zo Smyrny (+156), žiak Jána Apoštola napísal kresťanský spis *List Filipanom*. Tento spis sú dlhšie sprievodné slová napomínajú k pravovernosti a k cirkevnej disciplíne, ktoré Polykarp pridal ku zbierke Ignácových listov, ktorú Filipanom posielal.

Dôkazy viery kresťanskej archeológie

V novembri 1936 objavili robotníci v Pompejach dva magické štvorce. Jeden bol dobre zachovalý na stĺpe a druhý bol neúplný (Andrej Paulíny, +2005). Mestá Pompeje a Herkulanum boli po výbuchu sopky Vezuv 24. augusta 79 zasypané popolom a lávou. Predtým bol známy takýto magický štvorec z 3. stor. v Mezopotámii v Dura-Európos, kde bola rímska vojenská základňa. Ďalšie štvorce boli v Egypte a vo Veľkej Británii.

Magický štvorec patrí medzi latinské kryptogramy (kryptogram – text utajujúci skrytý zmysel, druh hádanky); obsahuje 25 (5x5) písmen latinskej abecedy (SATOR AREPO TENET OPERA ROTAS). V preklade znamená: „Rozsievateľ Arepo pevne riadi pluh na kolesách.“ Kresťania však doň ukryli svoju vieru: „Kristus na kríži drží svojou obetou osudy ľudí a vesmíru“.

Ďalší známy kresťanský kryptogram je symbol ryby (gr. ICHTHYS; Iesus Christos Theou Yios Soter) používaný od 2. stor. (Anton Bagin, +1992), ktorý vyjadruje základnú vieroučnú pravdu: „Ježiš Kristus je Boží syn, Spasiteľ.“

Rozumová úvaha

Uvažovanie o základnej kristologickej dogme vychádza z objektívnych účinkov a z hľadania ich príčin. Ak Kristus spôsobuje niečo, čo prevyšuje ľudské schopnosti, treba ho považovať za toho, kto prevyšuje človeka.

1. Rozšírenie a trvanie kresťanstva (bez materiálnej a mocenskej základne).
2. Obdivuhodné hrdinstvo kresťanských mučeníkov; šli na smrť dobrovoľne a pokojne; za dve tisícročia bolo cca 70 miliónov mučeníkov; z toho 45 miliónov (65 %) bolo v 20. stor.
3. Neustála a mimoriadne veľká láska ku Kristovi (obetaví kresťania; zasvätené osoby).
4. Stála a nevysvetliteľná nenávisť voči Kristovi (satanisti; ateistickí politici).

Na základe tohto rozumu môže povedať, že Ježiš Kristus je viac ako človek. „Nijaký fyzicky a psychicky zdravý človek sa nevyhlásil za Boha tak, že by mu verili milióny ľudí ako Ježišovi Kristovi“ (Anton Hlinka, +2011).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus je druhá božská osoba, večný Syn Boží, ktorý sa stal človekom.“

Nicejský koncil, r. 325, *DH* 125; Efezský koncil, r. 431, *DH* 250; Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301.

Toto sú hranice, za ktoré pravoverná kristológia nemôže zájsť. Ježiš, hebr. Ješua – Pán je spása. Kristus, hebr. mašiach - pomazaný, gr. christos; najdokonalejšie zastával trojnásobný úrad pomazaných: kňazský (*Lv* 4, 3), kráľovský (*I Kr* 1, 34) a prorocký (Eliáš pomazal Elizea, por. *I Kr* 19, 16).

Teologický termín „vtelenie“ má základ u Jána: „Slovo sa telom stalo“ (*Jn* 1, 14). Biblicky je vyjadrený aj inými slovami: poslanie (*Jn* 8, 16; *Gal* 4, 4), zostúpenie z neba (*Jn* 3, 13), príchod na svet (*Jn* 16, 28), zrieknutie sa seba, uponíženie (*Flp* 2, 7-8), zjavenie (*I Tim* 3, 16).

Tajomstvo Boha sa jedinečne zjavilo v Ježišovi Kristovi – a len v ňom. Neexistujú iné historické osoby, v ktorých by sa Slovo vtelilo pre spásu sveta. Ježiš z Nazareta je preto jedinečný, výnimočný a nemožno ho zaradiť medzi iné historicky veľké náboženské postavy (por. *Dominus Iesus* 9).

Táto kresťanská pravda je jedinečná, ale nie je diskriminačná. Vyznáva Ježiša Krista (*KKC* 241): - ako „Slovo“, ktoré „bolo na počiatku... u Boha a to Slovo bolo Boh“ (*Jn* 1, 1); - ako toho, ktorý „je obraz neviditeľného Boha“ (*Kol* 1, 15) a - „odlesk jeho slávy a obraz jeho podstaty“ (*Hebr* 1, 3).

Ježiš Boh – podmet (subjekt) kristológie

Všeobecná (dogmatická) kristológia učí o osobe a diele Ježiša Krista. Ježiš v nej vystupuje nielen ako predmet, ale aj ako podmet. Všeobecnú kristológiu, najmä „podmetový rozmer“ Krista, dopĺňa ešte univerzálna kristológia.

V univerzálnej kristológii vystupuje Kristus ako absolútny Podmet – Pôvodca a Nositeľ každého deja – celého univerza (Pierre Teilhard de Chardin, +1955). Ona opisuje rozvoj bytia Krista (*esse Christi*) ako štruktúry sveta a jadra ľudskosti, tzv. kristogenéza. Kristogenéza sa chápe ako evolučný proces narastania kozmického Krista, určovaný slobodnými rozhodnutiami jeho nositeľov, do bodu Omega. Bod Omega predstavuje transhumánnu božsko-ľudskú skutočnosť.

V časopriestore ide hlavne o rast Kristovej Cirkvi, o povedomie opravdivej ľudskosti, o skutočný pokrok v Kristovi. Ježiš Kristus ako vtelený Boh je pre-ľudí, je kvôli ľuďom. Vidieť to v celej histórii ľudstva: pred-telo – Kahal Jahve; telo – Ježiš z Nazaretu; telo – Cirkev; po-telo – celá budúcnosť Ducha.

Bludy proti božstvu Ježiša Krista

1. Ebioniti (sedemdesiate roky 1. stor. do 5. stor.) z hebr. ebjonim - chudobní. Židokresťanská asketická sekta rozšírená v Palestíne, Sýrii a Egypte. Podľa nich je Ježiš Mesiáš, ale nie je Syn Boží. Vraj pri krste zostúpila na Ježiša Božia sila a stal sa (poslušným) Božím Synom, ale len podľa slova (*kata thesiu*), nie však podľa prirodzenosti (*kata fysis*).
2. Monarchianizmus (2. a 3. stor.) z gr. arché - pôvod. Ide o viaceré náuky, ktoré vysvetľovali pôvod Krista na základe židovského alebo filozofického monoteizmu. Dynamický monarchianizmus (Theodot z Byzancie, Pavol zo Samosaty) učil, že Kristus je len Božia sila. Modalistický monarchianizmus (Noetus, Praxeus, Sabbellius) učil, že Kristus je len zvláštny spôsob zjavenia sa Otca.
3. Arianizmus (4. a 5. stor.). Alexandrijský kňaz Árius (+336) učil, že Ježiš Kristus je najdokonalejším stvorením, ktoré si Boh vybral a povýšil za svojho Syna (subordinácia, adopcia). Učenie má korene u Teodota Staršieho (+c.200). Nicejský koncil r. 325 zamietol arianizmus.
4. Racionalizmus a modernizmus (19. stor.). Rozlišuje medzi historickým a teologickým Ježišom. Historický Ježiš bol nadaný človek – a nič viac. Teologický Ježiš – Ježiš ako Boh – je výplodom veriacich. Odsúdené Píom X. (1903-1914) v r. 1907: dekrét *Lamentabili* a enc. *Pasceudi*.
5. Relativizmus (20. stor.). Náboženský relativizmus principiálne zdôvodňuje náboženský plura-

lizmus. V kristológii pokladá za prekonané: osobnú jednotu Slova a Ježiša (ktorá je aj v účinkovaní); jednotu spásonosného diela Ježiša Krista a Ducha Svätého; jedinečnosť a spásonosnú všeobecnosť Ježiša Krista. Odsúdené Ján Pavlom II. (1978-2005) vo vyhlásení *Dominus Iesus* v r. 2000.

Výnimočnosť kresťanstva – ohrozenie ateizmu

Dogma, že Ježiš Kristus je Boh, robí kresťanstvo výnimočným. Väčšina náboženských systémov, vrátane monoteistických náboženstiev (judaizmus a islam), je zameraná (sústreduje sa) na uctievanie prorokov (učiteľov; Božích poslov, poverencov). Tí sú však oddelení od Boha (bohov), nie sú zbožštení. Iba kresťania veria v posla – Ježiša, ako vo vteleného Boha (Vittorio Messori).

Mnohí a priori popierajú osobu a dielo Ježiša Krista, pretože neveria v Boha (Ježiš musí byť mýtus). Z toho vyplýva, že prijatím pravdy o Kristovi – že je reálna božsko-ľudská osoba – sa pre rozumného človeka existencia Boha stáva pravdepodobná (Jean Guitton, +1999).

Ježiš Boh – Mária Božia Matka

Dôsledkom vtelenia (narodenia Boha) z ľudskej matky, je základná dogma celej mariológie – Mária je Božia Matka. Zjavenie o dogme učí celkom vecne.

Teologickým dôvodom pre Božie materstvo Panny Márie je skutočnosť, že počala a porodila samostatnú a historickú osobu Ježiša Krista – Bohočloveka. Nedala mu božskú osobu (mal ju od večnosti), dala mu ľudskú prirodzenosť. Ľudská prirodzenosť však ani na okamih nejestvovala samostatne, ale v okamihu počatia ju druhá božská osoba prijala a zosobnila ju.

Pretože Mária počala a porodila v ľudskej prirodzenosti Osobu – Slovo, je Matkou Božou.

Božská prirodzenosť Ježiša Krista a Najsvätejšia Trojica

Pravdu, že Kristus je pravý Boh, možno prijať len s vierou, že Boh je Najsvätejšia Trojica. Dogma o Najsvätejšej Trojici je podstatou *Nového zákona*. Pomocou tejto dogmy možno nahliadnuť do vnútorného života Boha. Termín „trojica“ je teologický, v *Písme* sa nevyskytuje. Gr. slovo „trias“ prvý použil Teofil Antiochijský (+c.186); lat. „trinitas“ prvý použil Tertulián (+224).

Sväté písmo

Starý zákon zdôrazňoval prísny monoteizmus. Preto v ňom netreba hľadať dôkazy o zjavení tajomstva osôb v Bohu, por. *Dei verbum* 15. Staršia teológia síce hovorila o náznakoch tohto tajomstva, ale pokoncilová teológia kladie dôraz len na novozákonné zjavenie tohto tajomstva.

Nový zákon tiež hlása monoteizmus, predsa však prináša novú náuku o vnútornom živote Boha a tým zjavuje náuku o Najsvätejšej Trojici. Táto náuka vyplýva z celkového chápania zjavenia, z vnútornej trojičnej podstaty *Nového zákona*.

Teológovia si všimli, že najprv sa Boh v starozákonnom príbehu exodu z Egypta zjavil svetu ako „Boh pre nás“; ako Boh, ktorý zachraňuje svoj ľud pre otroctvom a záhubou (por. *Ex* 13, 1n). Neskôr, v príbehu vtelenia Ježiša, sa zjavil ako „Boh s nami“ – Emanuel (por. *Mt* 1, 24); ako Boh, ktorý nás miluje až na smrť na kríži. A napokon, v príbehu Turíc, sa Boh zjavuje ako „Boh v nás“; ako ten, ktorý nás posväcuje a umožňuje nám žiť božským životom (por. *Jn* 14, 26).

Takto na Turíce vrcholí zjavovanie sa trojjediného Boha, jeho trojosobnej podstaty. Tým, že Boh už nie je len „Boh pre nás“ ako Otec, už nie je len „Boh s nami“ ako Syn, ale je aj „Boh v nás“ ako Duch Svätý – tým sa završilo samozjavenie pravého trojjediného Boha (Henri J. M. Nouwen).

Zjavenie Trojice v NZ neobsahuje nejaký osamotený citát. Tajomstvo Trojice zjavujú najmä nasledujúce udalosti.

Zvestovanie

Lk 1, 35: „Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn.“

Ježišov krst

Mt 3, 16-17: „On (Ježiš) videl Božieho Ducha, ktorý ako holubica zostupoval a prichádzal nad neho. A z neba zaznel hlas: Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie.“

Posledná večera

Jn 14, 16-17: „A ja poprosím Otca a on vám dá iného Tešiteľa, aby zostal s vami naveky – Ducha pravdy.“

Jn 14, 26: „Ale Tešiteľ, Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko.“

Krstný príkaz

Mt 28, 19: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.“

Turíce

Sk 2, 1-4: „Keď prišiel deň Turíc, boli všetci vedno na tom istom mieste. Tu sa náhle strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im ako-by ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý.“

Svedectvá apoštolov

1 Pt 1, 1: „Vyvoleným..., ktorých Boh Otec vopred poznal a Duchom posvätil, aby boli poslušní a pokropení krvou Ježiša Krista.“

2 Kor 13, 13: „Milosť Pána Ježiša Krista a Božia láska i spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými.“

1 Kor 12, 4-6: „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý.“

1 Jn 5, 7-8: „Lebo traja sú, čo svedčia: Duch, voda a krv; a títo traja sú zajedno.“ Exegéza: Traja svedčia, že Ježiš je Boží Syn: - Duch Svätý, v ktorom to možno uveriť; - voda krstu, ktorý sa stále vysluhuje; - krv jeho spásnej obety, ktorá sa stále sprítomňuje. Voda a krv vytiekli z Ježišovho prebodnutého boku (Jn 19, 34).

Tradícia

Prastarú vieru kresťanov v Najsvätejšiu Trojicu dosvedčujú najmä:

1. Krstné formuly: v *Didaché* (7). *Didaché* bolo spísané okolo r. 100; v *Apológii* 1, 61 od Justína; v *Adversus haereses* 3, 17, 1 od Ireneja. Viera v Trojicu sa nutne vyžadovala ku kresťanskému krstu.
2. Najstaršie vierovyznania (*Apoštolské, Nicejsko-carhradské, Atanázo*).
3. Chváloslovnia – doxológie: koordinujúca forma: Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému.
subordinujúca forma: Sláva Otcu skrze Syna v Duchu Svätom.

Práve preto, že pred Nicejským koncilom (r. 325) nebola presná teologická terminológia, treba aj u niektorých pravoverných otcov tolerovať vlastné termíny o tajomstve Trojice.

Klement Rímsky (+101): „Či nemáme jedného Boha a jedného Krista a jedného Ducha milosti?“ (*List Korint'anom* 46, 6).

Irenej (+202): „Cirkev prijala od apoštolov a ich učeníkov vieru v jedného Boha Otca všemohúceho a v jedného Krista Ježiša, Syna Božieho a v Ducha Svätého“ (por. *Adversus haereses* I, 10, 1).

Hilár (+367): „Pán kázal krstiť v mene Otca i Syna i Ducha Svätého, čiže vo vyznaní viery v Stvoriteľa i v Jednorodného i v Dar“ (*De Trinitate* II, 1, 33).

Atanáž (+373) zohral významnú úlohu na Nicejskom koncile pri obrane božstva Ježiša Krista. Obrane tejto pravdy zasvätil celý život.

Bazil Veľký (+379): „Duch Svätý bol stále prítomný v celom Pánovom živote a bol jeho pomazaním a neodlúčiteľným sprievodcom“ (*De Spiritu Sancto* 16, 39). „Prirodzenosť sa vzťahuje na osobu rovnako ako spoločné meno na meno individuálne. Každý z nás existuje, pretože má účasť na ľudskej prirodzenosti, ale zároveň je vďaka svojim charakteristikám a osobným zvláštnostiam týmto alebo oným človekom. Podobne je to aj v Trojici, kde prirodzenosť je spoločným menom... a kde osoba predstavuje zvláštnu charakteristiku, ktorá jedného odlišuje ako Otca, druhého ako Syna a napokon tretieho na základe jeho typickej vlastnosti posväcovať“ (*Epistula* 214).

Augustín (+430): „Táto trojica (schopností) v mysli (rozum, vôľa a pamäť) nie je obrazom Boha preto, že myseľ si pamätá, chápe a miluje samu seba, ale preto že si môže takisto pamätať, chápať a milovať toho (Boha), ktorý ju stvoril“ (*De Trinitate* XIV, 12, 15). „Zatiaľ čo v obraze Trojice (v človekovi) tri schopnosti nie sú jeden jediný človek, ale patria jedinému človeku, vo všetko prevyšujúcej Trojici – ktorej obrazom je človek – tieto tri schopnosti nepatria jedinému Bohu, ale sú tromi osobami, nie len jednou jedinou osobou“ (*De Trinitate* XV, 23, 43).

Najväčším trinitárnym teológom Západu bol Augustín (+430). Pätnásť kníh *De Trinitate* písal skoro dvadsať rokov. V prvých ôsmich knihách vypracoval teóriu vnútrobožských vzťahov a v ostatných tzv. psychologickú teóriu. Jej východiskom je zjavená pravda, že človek je stvorený na Boží obraz (*Gn* 1, 26).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že tajomstvo Najsvätejšej Trojice ľudský rozum nevie celkom pochopiť (*Theologická summa* I., 32, 1; I., 39, 8). Tajomstvo Trojice presahuje rozum, ale nie je proti rozumu. Nie je proti logike, keď sa povie: jeden Boh sú tri osoby. Bolo by nelogické povedať: jeden Boh sú traja Bohovia; alebo jedna osoba sú tri osoby.

Pretože je Boh nezložený a večne nemenný, Božie vlastnosti sú s Božím bytím v dokonalej jednote. Z dokonalej Božej vnútornej nezložitelnosti a jednoduchosti vyplýva, že všetky Božie vlastnosti sú reálne totožné s jeho božskou prirodzenosťou. Boh teda nie je len dobrý, on je Dobro; nie je len múdry, on je Múdrost'... Jednotlivé božské osoby sa preto neodlišujú na základe vlastností, ale na základe protikladných vzťahov (por. Augustín, *De Trinitate* V – VII).

Vtelenie druhej božskej osoby je pravda viery. Základom tejto viery môže byť pre človeka Ježišovo dokonalé zmýšľanie a konanie (slová a skutky) presahujúce ľudskú prirodzenosť.

Magistérium

Dogma: „V Bohu sú tri navzájom reálne odlišné osoby: Otec, Syn a Duch Svätý.“

Nicejský koncil, r. 325, *DH* 125; Carihradský koncil, r. 381, *DH* 150; Toledský snem, r. 675, *DH* 525-532.

Zjavenie a viera v Najsvätejšiu Trojicu znamená, že Pán Boh svet pozval do „svojho súkromia“, ktoré ľudstvu veľkoryso zjavil.

Materiálna dogma: „Kresťanský poriadok spásy nikdy nepominie a pred parúziou už nemožno očakávať nijaké nové verejné zjavenie.“

Por. *1 Tim* 6, 14-15; *Zjv* 1, 17; Najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76; *Verbum Domini* 14.

Boh Otec poslal svojho jednorodeného Syna (*Jn* 1, 14) a iného už nemá. Oni obaja poslali Ducha Svätého (por. *Jn* 14, 16 a *Jn* 16, 7), ktorý je Duchom Otca i Syna (por. *Gal* 4, 6 a *Mt* 28, 19 – tajomstvo Najsvätejšej Trojice). Kto by žiadal od Boha nové zjavenie, konal by nerozumne a urážal by tým Boha (por. exhort. *Verbum Domini* 14).

Terminológia

Teológovia použili na vyjadrenie trojičného tajomstva dva kľúčové filozofické výrazy:

1. Prirodzenosť; to, čím je vec sama v sebe; to, čo má mať; prirodzenosť súvisí s „mať“ a tiež možnosťou „dať“; je teda spoločná druhu, je „zdieľna“.
2. Osoba; osoba inklinuje k „byť“; osobu nemožno odovzdať, je jedinečná, je „nezdieľna“ (Zenon Ziólkowski).

V Bohu je len jedna jediná prirodzenosť (podstata), nie v zmysle špecifickom, ale číselnom. Ustálená terminológia sa vyjadruje takto: V najsvätejšej Trojici je jedno: podstata, substancia, prirodzenosť. Čo je v Bohu tri, vyjadruje slovo osoba, hypostáza.

Trinitárne bludy

Bludy o Trojici vznikali zväčša z nepochopenia základných pojmov alebo z prehnaného racionalizmu usilujúceho sa odstrániť tajomstvo. Bludy sa delia do dvoch skupín. Prvá popiera jednosť Boha, druhá – početnejšia – jeho trojosobnosť.

1. Učenie „o troch Bohoch“ – triteisti: Ján Philoponus (+565); Joachim z Fiore (+1202); Anton Günther (+1863).
2. Popieranie Trojice: Árius (+336) – Boh Otec je pravý Boh, Ježiš je len adoptívny Boží syn. Macedonius (+363) – božské osoby nie sú si v podstate rovné – subordinacianizmus, podriadenosť. Modalizmus – je len jeden Boh, ktorý sa zjavil v troch spôsoboch alebo úlohách.

Ježiš Kristus – vtelený Boh vo svete

V trojičnej teológii slovo „pochádzať“ znamená mať pôvod od iného. Pochádzania v Bohu sú vnútorné a podstatné. Teológia pritom rozlišuje:

1. Pôvodcu – dáva pôvod.
2. Pochádzajúceho – dostáva pôvod.

Z *Písma* a tradície Cirkvi katolícka teológia spoznala v Bohu dve pochádzania:

1. Pochádzanie Syna od Otca splodením.
2. Pochádzanie Ducha Svätého od Otca a Syna vychádzaním (dýchaním).

Tieto pochádzania sú odvodené z časného poslania a pôsobenia božských osôb vo svete (KKC 244).

Kristus a Duch Svätý – Duch Svätý a Kristus

Teológia 20. stor. sa viac venovala vzťahu medzi Bohom-Kristom a Bohom-Duchom. Napokon došlo ku konštruktívnemu spojeniu dvoch biblických línií, ktoré sa samostatne rozvíjali na Východe a na Západe.

V Božom zjavení je Duch Svätý predstavený aj ako „božská sila“ (por. *Starý zákon*, synoptici), čo dalo vznik tzv. tradičnej pneumatológii. Tá je podmienená kristológiou, historicky, najprv Kristus Pán a potom Duch Svätý. A Cirkev je Kristovým tajomným telom, v ktorom „pulzuje“ jeho Duch. Tento typ sa viac udomácnil na Západe.

Avšak v zjavení je Duch Svätý predstavený aj ako „vnútorný oživovateľ“ (por. Ján Evanjelista), čo dalo vznik tzv. novej pneumatológii. Tá podmieňuje kristológiu; najprv Duch Svätý a potom Kristus, Pomazaný Duchom. A Duch vedie Cirkev k eschatologickému završeniu tak, ako viedol Ježiša k vteleniu i k zmŕtvychvstaniu. Toto nazeranie sa viac ujalo na Východe.

Pavol Apoštol používa oba typy, por. *Ef* 4, 11-16; *1 Sol* 1, 5; *2 Kor* 12, 12; a por. *Rim* 8, 2; *1 Kor* 12, 31n; *2 Kor* 3, 6. Úlohou teológie je spoznať, ako sú oba typy kompatibilné.

Keďže Otec posielal na svet Syna aj Ducha, ich poslanie je už v princípe spoločné a neoddeliteľné (Syn je pravda aj Duch je pravda; Syn učí aj Duch učí; Syn je obhajca aj Duch je obhajca...). Cirkev so svojím poslaním je vonkajším prejavom (sviatosťou) oboch božských poslaní

– Syna aj Ducha (por. *KKC* 738, 743) a žije z dvojakej prítomnosti – zo Syna aj z Ducha. Absurdné je stavať proti sebe Krista a Ducha; alebo cirkevnú inštitúciu a charizmy; alebo cirkevný úrad a vanutie Ducha. Oboje v podstate patrí k sebe.

Podľa pravidiel ikonografie je Ježiš Kristus zobrazovaný v červenej tunike s modrým plášťom. Červená farba symbolizuje jeho božskú prirodzenosť (ktorú má od večnosti) a modrý plášť predstavuje jeho ľudskú prirodzenosť (ktorú si vzal v čase – vtelil sa).

Nesprávna dominancia

Zástancovia dominantného postoja Ducha Svätého (Boris Bobrinskoj, Sergej Bulgakov, +1944) argumentujú dôležitými udalosťami z dejín spásy: - vtelenie; - Pánov krst; - zmŕtvychvstanie. Možno preto hovoriť o obrátenom postavení hypostáz – Otec-Duch-Syn – namiesto – Otec-Syn-Duch?

Vtelenie v celom novozákonnom zjavení sa javí aj ako akt Syna – „Slovo sa telom stalo“ (por. *Jn* 1, 14); „Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu“ (*Hebr* 10, 9); „Zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom“ (*Flp* 2, 7). Avšak prvoradú úlohu vo vtelení má Otec, lebo on poslal na svet svojho Syna (por. *Jn* 3, 16; *Mk* 1, 38; *I Jn* 4, 10). Duch pri vtelení v poriadku ľudskej skutočnosti zjavil tajomstvo imanentnej Trojice, v ktorej Otec plodí Syna.

Ježiš uznával vplyv Ducha Svätého na celú svoju činnosť: „Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal, aby som hlásal evanjelium chudobným. Poslal ma oznámiť zajatým, že budú prepustení, a slepým, že budú vidieť; utláčaných prepustiť na slobodu a ohlásiť Pánov milostivý rok“ (*Lk* 4, 18-19). Avšak počiatkový impulz tejto úlohy nepochádzal od Ducha, ale od Otca. Ježiš mal neustále povedomie, že on má moc, a preto tak slobodne a osobne konal (por. *Lk* 10, 21). Duch Svätý umožňoval Synovi dobre vykonať jeho poslanie, ktoré však bolo Otcovo a Ježiš sám chcel túto Otcovu vôľu plniť (por. *Jn* 4, 34).

Nový zákon neprispieva k Ježišovu zmŕtvychvstaniu len Duchu (por. *Rim* 1, 3; 8, 11), ale aj Otcovi (por. *Sk* 2, 24) a Synovi. „Syn človeka musí mnoho trpieť, starší, veľkňazi a zákonníci ho zavrhnú, zabijú ho, ale on po troch dňoch vstane z mŕtvych“ (*Mk* 8, 31). „Lebo ak veríme, že Ježiš zomrel a vstal z mŕtvych, tak Boh aj tých, čo zosnuli, skrze Ježiša privedie s ním“ (*I Sol* 4, 14).

Fulgentius Ruspenský (+553) napísal: „Na konci modlitby hovoríme: Skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána. Nikdy nehovoríme skrze Ducha Svätého. A toto Katolícka cirkev nevyhlasuje bez dôvodu...“ (*Epistula* 14, 36).

Automaticky prevziať model obráteného poradia, by znamenalo poprieť podstatný rozdiel medzi starozákonnou predstavou mesiáša a skutočným Mesiášom – Kristom. Stará predstava sa zhoduje so schémou Boh-Duch-Mesiáš, lebo mesiáša pokladá za omilosteného človeka povereného veľkou úlohou. Avšak jedinečný Mesiáš – Kristus je pravý Boh, nielen omilostený človek (Jean Galot). Celý Ježišov pozemský život zahŕňa v sebe pôsobenie všetkých troch božských osôb.

Kristus a Cirkev

Pán Ježiš od začiatku verejného účinkovania zapájal učeníkov do svojho poslania.

Jn 15, 4-5: „Ostaňte vo mne a ja vo vás... Ja som vinič, vy ste ratolesti.“

Jn 6, 56-57: „Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom. Ako mňa poslal živý Otec a ja žijem z Otca, aj ten, čo mňa je, bude žiť zo mňa.“

Prirovnávanie Cirkvi – telo (*I Kor* 12, 12-31; *Kol* 1, 18) poukazuje na veľmi dôverný vzťah medzi Kristom a Cirkvou (por. *Dominus Iesus* 16). Cirkev nie je len zhromaždenie ľudí okolo Krista. Cirkev je zjednotenie s Ježišom, ktoré má tri aspekty.

1. Jednota všetkých veriacich skrze Krista. *Gal* 3, 28: „Už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi.“ Por. *Lumen gentium* 7; *KKC* 790-791.

2. Jednota všetkých veriacich s Kristom. *Kol* 1, 18: „(Kristus) je hlavou tela, Cirkvi.“ Kristus a Cirkev je celý Kristus. Augustín (+430): „Žasnite a radujte sa, stali sme sa Kristom. Plnosť Krista je teda Hlava a údy. Čo je Hlava a údy? Kristus a Cirkev“ (*In Joannis Evangelium tractatus* 21, 8). Por. *KKC* 795; *DI* 16.
3. Jednota a zároveň rozlíšenie. *Ef* 5, 31-32: „Budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ Augustín (+430): „Ako viete, sú to dve osoby, a predsa v manželskom spojení jedna“ (*Enarrationes in psalmos* 74, 4). Por. *KKC* 796.

Tvrdenie (Alfréd Loisy; +1940), že Kristus hlásal kráľovstvo a „prišla Cirkev“, správne znamená historickú kontinuitu (Kristus s telom – s veriacimi – je Cirkev). Nesprávne by bolo (išlo by o nepochopenie Kristovej Cirkvi), ak by sa výraz chápal ako odklonenie sa a spreneverenie sa Kristovmu dielu.

Hypostatická únia – osobné zjednotenie

Hypostatická únia (osobné zjednotenie) je teologický termín, ktorý vyjadruje pravdu, že v druhej božskej osobe Najsvätejšej Trojice, v Synovi Božom, od okamihu vtelenia je k jeho pravému božstvu pripojené jeho pravé človečenstvo. Hypostatická únia je výsledkom teologickej reflexie o vnútornej Ježišovej konštitúcii.

Dogmatický článok odpovedá na tri základné otázky: Kedy začala hypostatická únia? Bola hypostatická únia niekedy prerušená? Dokedy trvá hypostatická únia?

Sväté písmo

Jn 1, 1. 14: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh... A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami.“ Por. *Rim* 1, 3 – že Boží Syn podľa tela pochádza z Dávidovho rodu. Por. aj *Lk* 1, 31-35 – zvestovanie Pána.

Hebr 13, 8: „Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky.“

Zjv 1, 17-18: „Ja som Prvý a Posledný a Živý. Bol som mŕtvy, a hľa, žijem na veky vekov.“

Tradícia

Atanáž (+373): „Trojica, aj keď si Slovo vzalo telo z Márie, je stále Trojicou, nepozná nijaký prírastok ani úbytok; je stále úplne dokonalá: Trojica, a pritom jeden Boh. A tak Cirkev hlása, že je jeden Boh, Otec Slova“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9). „Ak sa Slovo oddelilo od tela a tak nastala smrť, potom zvíťazili Židia nad Bohom tým, že roztrhli nerozlučné spojenie“ (*De incarnatione* 1, 2, 16).

Gregor Nysský (+394): „Čo je pre Boha chudobnejšie ako podoba otroka? Čo je nižšie ako spojenie s našou prirodzenosťou?“ (*De beatitudinis* 1).

Ján Zlatoústý (+407): „Naše telo prijal nie preto, aby ho opäť odložil, ale aby si ho navždy podržal“ (*In Joannem homilia* 11, 2).

Hieronym (+420): „Náš Pán, preto, aby zjavil, že je v pravom zmysle slova osobne zjednotený so svojou ľudskou prirodzenosťou, opravdivo zakúsil aj smútok“ (*Super Mattheum* XXVI, 37).

Augustín (+430): „Od tej chvíle, keď bol počatý človekom, je aj Bohom“ (*De Trinitate* 13, 17, 22).

Lev Veľký (+461): „Naša prirodzenosť nie je tak prijatá (Kristom do osobného spojenia), že by bola vopred stvorená a potom prijatá, ale samotným prijatím bola stvorená“ (*Epistula* 35, 3).

Starovekí origenisti a gnosticci učili nesprávne. Origenisti tvrdili, že Kristova duša preexistovala (por. *DH* 404) a gnosticci tvrdili, že Slovo zostúpilo na Ježiša až pri krste v Jordáne.

Stredovekí teológovia (františkánska a dominikánska škola) riešili spornú otázku, či krv, ktorú Ježiš vylial na kríži, zostala počas tridua mortis s ním hypostaticky spojená. Pápež Pius II.

(1458-1464) r. 1464 pozastavil riešenie tejto otázky. Po Tridentskom koncile otázku vyriešili podľa zásady: **Čo si podržalo oslávené telo Pána Ježiša z pozemského života, to bolo s božstvom spojené.** Preto možným pozostatkom (relikviám) Kristovej Krvi patrí len relatívna úcta, taká – aká patrí aj svätému krížu.

Rozumová úvaha

Pravé Máriino materstvo vyžaduje, aby sa počatie a počiatok hypostatickej únie časovo zhodovali. Scholastickí teológovia stanovili zásadu pre nerozlučnosť hypostatickej únie: Čo Slovo raz prijalo, nikdy neodložilo. O Kristovej duši platí táto zásada absolútne, o jeho tele relatívne (jedlo, pot, krv...).

Pri vtelení nenastáva nijaká zmena v Kristovom božstve (v Bohu). Všetky zmeny (v možnostiach ľudskej prirodzenosti) sa týkajú len tela Ježiša Krista. Boh je schopný „stať-sa-v-druhom“ (Karl Rahner, +1984). Akt vtelenia, ako Božie dielo navonok, nevnáša zmeny do Božej podstaty (tak ako ani stvorenie sveta), je len časovým vykonaním večného nezmeniteľného plánu.

Vtelenie Božieho Syna má dva aspekty:

1. **Utvorenie ľudskej prirodzenosti Krista** z Panny Márie; je to Božie dielo pripisované Duchu Svätému; v tom istom okamihu utvorenia bolo človečenstvo Krista prijaté do osobnej jednoty – zosobnené Slovom (Česlav Stanislav Bartník) – nikdy neexistovalo samo.
2. **Prijatie ľudskej prirodzenosti Krista** do osobnej jednoty s božstvom – osobnogenetický úkon. Ježišovo človečenstvo začalo existovať (má jestvovanie) v božskej osobe; to nebol úkon „zjednotenia“ či „vyzdvihnutia“; to bolo „stať sa“.

Ľudskému rozumu neodporuje, že po vtelení je Ježiš – človek aj Bohom. Spojenie božskej osoby s človečenstvom Ježiša sa deje vecným vzťahom. Pri vytvorení vecného vzťahu nie je potrebné, aby sa zmenili oba vzťahové prvky. Stačí, aby sa zmenil aspoň jeden.

Magistérium

Dogma: „Syn Boží prijal ľudskú prirodzenosť v okamihu počatia.“

Najstaršie vierovyznania *DH* 1-75; Efezský koncil, r. 431, *DH* 252-263; Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301.

Istá náuka: „Osobné spojenie večného Slova s ľudskou prirodzenosťou nebolo od počatia nikdy prerušené.“

Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301. Niektorí teológovia pokladajú túto pravdu za materiálnu dogmu.

V čase Kristovej skutočnej smrti dochádza k oddeleniu Ježišovej duše od tela; pritom však aj duša aj telo boli hypostaticky s božstvom neustále spojené. Zvolanie umierajúceho Ježiša – „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“ – neznamená ukončenie hypostatickej únie. Kristus recituje slová *Žalmy* 22.

Dogma: „Osobné spojenie večného Slova s ľudskou prirodzenosťou bude trvať naveky.“

Najstaršie vierovyznania *DH* 1-75; Efezský koncil, r. 431, *DH* 252-263; Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301.

Vlastnosti hypostatickej únie

Hypostatické spojenie je spojenie **pôvodné** (začalo vtelením, lebo človečenstvo Krista nikdy neexistovalo len samé), **nerozlučné** (neprerušilo sa ani počas Ježišovej smrti) a **večité** (Kristus už nikdy neodloží svoje človečenstvo).

Ďalej pre hypostatickú úniu platí: V Kristovi sú **dve prirodzenosti** (bytia, podstaty) a to božská a ľudská a **len jedna osoba** (subsistencia, hypostáza, prosópon, konkretizácia) a to božská.

Pravdu „osobného zjednotenia“ pravého človečenstva a pravého božstva v Ježišovi Kristovi Cirkev od počiatku verila. Teologicky, pojmom „hypostatická únia“, vyjadrila túto pravdu až v 6. stor.

Bohočlovek – jedna osoba a dve prirodzenosti

Kristus je aj pravý Boh aj pravý človek; je však jedna osoba, a to druhá božská. Keďže sa tejto osobe pripisujú fyzické atribúty oboch prirodzeností – všemohúcnosť, večnosť..., zrodenie, ukrižovanie, smrť... –, preto obidve prirodzenosti musia patriť jednému (tomu istému) subjektu.

Sväté písmo

Božie zjavenie učí o jednej osobe Krista – Bohočloveka vecne, nie teologicky.

Jn 1, 14: „Slovo (Boh) sa telom (človekom) stalo.“ Exegéza: V Jánovom *Prológu* je zrejmý podstatný a základný znak kristológie: o jednom a tom istom subjekte sú vyslovené tak božské ako aj ľudské výpovede.

Sk 3, 12. 15: „Keď to Peter videl, prehovoril k ľudu: Zabili ste (Krista ako človeka) pôvodcu života (Krista ako Boha Stvoriteľa), ale Boh ho vzkriesil z mŕtvych; a my sme toho svedkami.“

Rim 8, 3: „Čo bolo nemožné zákonu pre slabosť ľudskej prirodzenosti, to uskutočnil Boh, keď pre hriech poslal svojho Syna v tele podobnom hriešnemu a v tele odsúdil hriech.“

Rim 9, 5: „Z nich (Izraelitov) podľa tela pochádza Kristus; on je nad všetkým Boh, zvelebený naveky. Amen.“

1 Kor 2, 8: „Nikdy by neboli ukrižovali (Krista ako človeka) Pána slávy (Krista ako Boha).“

Gal 4, 4: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna (Kristus Boh), narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom (Kristus človek).“ Pozri aj *Jn 8, 57n*; *Sk 20, 28*; *2 Kor 5, 21*; *8, 9*.

Tradícia

Pojmové zvládnutie problému Krista „ako Boha“ a „ako človeka“ na Západe dosiahol Tertulian (+224) v diele *Adversus Praxeam*: dve nezmiešané substancie (prirodzenosti) spojené v osobe. Na Východe to urobil Origenes (+253), ktorému sa ešte lepšie podarilo zachovať vnútornú dynamiku dejín spásy v Kristovi (prvý použil výraz „Bohočlovek“): Slovo je obrazom (imago) Otca a Ježišovo ľudské telo je obrazom Slova.

Origenov koncept podnietil vznik dvoch hlavných teologických škôl: Alexandrijskej a Antiochijskej. Alexandrijská škola kládla dôraz na zbožšťujúcu silu Slova, ktoré celé vchádza do tela a zbožšťuje ho. Tak je Slovo základom jednoty v Kristovi. Antiochijská škola kládla väčší dôraz na človečenstvo Krista. Tak viacej poukazovala na dve prirodzenosti v Kristovi.

Pred Efezským koncilom neboli ešte ustálené teologické termíny. Preto Diodor z Tarzu (+c.394) aj Teodor z Mopsvestie (+428), ktorí patrili k vedúcim antiochijskej exegetickej školy, použili nesprávne výrazy, ktoré neskôr použil aj Nestórius, a učili nesprávne:

- a) V zhode s dvoma prirodzenosťami možno v Kristovi predpokladať aj dva subjekty (dve osoby).
- b) Inkarnácia nie je opravdivým vtelením, ale len prebývaním Boha – Slova v človekovi.
- c) Preto Mária, Matka Ježišova nemôže byť nazývaná titulom Bohorodička vo vlastnom zmysle slova, ale len Kristorodička.

Ignác Antiochijský (+117): „Mária nosila v živote nášho Boha, Ježiša Krista“ (*List Efezanom 18*). „Jeden je lekár z tela a zároveň z Ducha, splodený a nespodený, zjavený v tele a Boh, v smrti

pravý život, z Márie a z Boha, najprv utrpenia schopný a potom utrpenia neschopný, Ježiš Kristus, náš Pán“ (*List Efezanom* 7, 2).

Irenej (+202): „Slovo Božie nás vykúpilo svojou krvou“ (*Adversus haereses* III, 16, 9). „Preto sa Božie Slovo stalo telom a Boží Syn synom človeka, aby človek prijal do seba Slovo a aby sa stal Božím synom, prijatým na miesto dieťaťa“ (*Adversus haereses* III, 19).

Atanáž (+373): „Kristus konal zázraky na základe svojej božskej prirodzenosti a trpel na základe prirodzenosti ľudskej; avšak obidva tieto skutky konal jeden Kristus“ (*Epistula ad Serapionem* 4, 14). Cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Cyril Jeruzalemský (+386): „U nášho Pána Ježiša Krista je väčšinou všetko dvojité. Dvojité narodenie: jedno z Boha pred vekmi, druhé z Panny v plnosti času. Dvojitý príchod: jeden skrytý ako rosa na rúne, druhý slávny, totiž ten budúci“ (*Catecheses illuminandorum* 15, 1).

Gregor Naziánsky (+390): „Krátko povedané, iné a iné je to, z čoho pozostáva Vykupiteľ, ... nie však iný a iný, to nech je od nás ďaleko“ (*Epistula* 101, 4).

Ambróz (+397) „Určite nie je iný z Otca a iný z Panny, ale ten istý inak z Otca a inak z Panny“ (*De incarnatione* 5, 5).

Augustín (+430): „Diabol pokúšal Krista. Ale v Kristovi pokúšal teba, lebo Kristus mal z teba pre seba telo, zo seba pre teba spásu. Z teba mal pre seba smrť, zo seba pre teba život; z teba pre seba potupu, zo seba pre teba slávu; teda z teba mal pre seba pokušenie, zo seba pre teba víťazstvo“ (*Enarrationes in psalmos* 60, 3).

Lev Veľký (+461): „Úplný vo svojom vlastnom – úplný v tom našom“ (*Epistula dogmatica – Lectis dilectionis tuae*) z r. 449.

Rozumová úvaha

Ježiš Kristus – Boh i človek – vystupoval a účinkoval ako jeden a ten istý podmet, čiže bol nositeľom dvoch prirodzeností – božskej i ľudskej. Bol jediná osoba. Táto jediná osoba Krista, Boha i človeka, je druhá božská osoba.

Teologická otázka vnútornej Ježišovej konštitúcie bola premýšľaná až v neskoršom období, keď sa uvažovalo o vnútorných podmienkach jednoty Otca a Syna a keď sa jedinečná existencia Ježiša začala vykladať ontologicky.

V Ježišovi sa zjavil (zviditeľnil) pravý Boh, ktorý je aj Láska aj Pravda. A tak, tvárou Ježišovej osoby je (stáva sa) láska v pravde (por. *Caritatis in veritate* 1).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek, je len jedna jediná osoba, a to druhá božská osoba, jednorodený Syn Boží.“

Efezský koncil, r. 431, *DH* 253; Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH* 301.

Chalcedónsky koncil tým, že rozlíšil prirodzenosť a osobu, zachoval jednotu v dvojitosti a dvojitosť v jednote vzhľadom na Krista a jeho človečenstvo i božstvo. Pri obmedzenosti vyjadrovacích schopností je toto najideálnejšia formulácia. Úcta pred tajomstvom sa prejavila aj v negatívnych prídavných menách: dve prirodzenosti sú v Kristovi nezmiešané, nezmenené, neoddelené, neodlíčiteľné.

Výraz „hypostatická únia“ Efezský ani Chalcedónsky koncil ešte nepoznali. Namiesto toho bol použitý termín „fyzické spojenie“. Až Druhý carhradský koncil (Piaty všeobecný) r. 553 zaviedol termín „hypostatická únia“ (osobné zjednotenie).

Bludy proti náuke o Boho-človekovi

Náuka – jedna osoba, dve prirodzenosti – čelila dvom extrémom: deleniu Krista na dve osoby (nestorianizmus); alebo zlučovaniu dvoch Kristových prirodzeností (monofyzitizmus).

1. Nestorianizmus (5. stor.). Nestórius tvrdil, že koľko je v Kristovi prirodzeností (dve), toľko musí byť aj osôb. Efezský koncil odsúdil nestorianizmus r. 431.
2. Monofyzitizmus (5. stor.). Monofyzitizmus (jedna prirodzenosť) je kristologický názor, že Ježiš Kristus mal iba jednu prirodzenosť: a to buď celkom božskú, v ktorej sa ľudská „rozpusťtila“; alebo akúsi novú „obojakú“. Kristus „je fúzia dvoch prirodzeností“, učil carhradský kňaz Eutyches (+456). Nesprávne učenie zamietol Chalcedónsky koncil r. 451.

Ľudská neha a blízkosť voči Ježišovi

Duša a telo vytvárajú jediné „ľudskú“ prirodzenosť (por. *KKC* 365, 382) človeka. Preto každý normálny človek potrebuje blízkosť aj duševnú aj duchovnú aj telesnú. Táto potreba má svoje oprávnené miesto (neexponované a neukracované) aj vo vzťahu k Ježišovi, por. *Mk* 14, 3n.

Moderná snaha odstrániť z liturgie aj zo súkromnej pobožnosti všetky náznaky citu či vrúcnosti, napr. slová „sladký Ježišu“, sa nezhoduje s poznaním o vtelení Božieho Syna.

Okrem toho, výraz „sladký“ je biblický a nie gýčový, por. *Ž* 19, 10-11; 119, 102-103; *Prís* 16, 24; 24, 13-14; *Pies* 4, 10; 5, 16; *Sir* 23, 37; *Jak* 3, 10-12 – a takmer vždy znamená niečo dobré.

Ex 15, 23. 25: „Došli do Máry, ale vodu z Máry piť nemohli, lebo bola horká... (Mojžiš) volal k Pánovi a Pán mu ukázal drevo, a keď ho hodil do vody, vody zosladi.“ Drevo už vtedy bolo symbolom sladkej – teda životodarnej a zdravej – pitnej vody (Gertrud Ressayuier). Táto symbolika stojí na dodnes platnom presvedčení beduínov, že drevo niektorých krov má dezinfekčnú a očisťujúcu silu.

Dôsledky a výsady vtelenia Božieho Syna

Klasická kristológia učila o piatich dôsledkoch a troch výsadách vtelenia Božieho Syna (Pavol Kandra, +2004). Medzi dôsledkom vtelenia a výsadou vtelenia je rozdiel: dôsledok je nutnosťou, výsada už celkom nie.

Dôsledky vtelenia Božieho Syna

Vtelenie viedlo nutne k nasledujúcim skutočnostiam (po Ježišovom vtelení to nemohlo inak dopadnúť):

- 1) Dve prirodzené vôle a činnosti Ježiša.
- 2) Jediné božské synovstvo Ježiša.
- 3) Jediná božská úcta k Ježišovi.
- 4) Zámena božských a ľudských prísudkov Ježiša.
- 5) Vykúpenie sveta cez kríž a zmŕtvychvstanie (tejto otázke sa venuje soteriológia).

Výsady vtelenia Božieho Syna

Skutočné výsady, výhradné práva, Kristovej ľudskej prirodzenosti:

- 1) Mimoriadna moc i slabosť Kristovho tela.
- 2) Dokonalosť Kristovho ľudského rozumu.
- 3) Dokonalosť Kristovej ľudskej vôle.

Dve prirodzené vôle a dve činnosti Ježiša Krista

Dve (prirodzené) vôle a dve (prirodzené) činnosti u Ježiša Krista sú dôsledkom vtelenia. Abstraktnosť (abstrakcia – myšlienkové vymedzenie) učenia o dvoch prirodzenostiach a jednej osobe v Kristovi viedla k vzniku heretických náuk monoteletizmu (Kristus mal len jednu vôľu) a monoenergizmu (Kristus mal len jeden spôsob činnosti).

Sväté písmo

Ježiš rozlišoval v sebe božskú vôľu (činnosť) od ľudskej vôle (činnosti).

Jn 5, 30: „Ja nemôžem nič robiť sám od seba..., lebo nehľadám svoju vôľu, ale vôľu toho, ktorý ma poslal.“ Exegéza: Ježiš svoju ľudskú vôľu slobodne podriaďuje vôli nebeského Otca (stvorenú vôľu vôli nestvorenej).

Jn 10, 17-18: „Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem. Nik mi ho (život) neberie, ja ho dávam sám od seba. Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať.“ Exegéza: Ježišova dokazuje slobodu jeho ľudskej vôle.

Lk 22, 42: „Otče, ak chceš, vezmi odo mňa tento kalich! No nie moja, ale tvoja vôľa nech sa stane!“ Exegéza: Tu nejde o rozdiel medzi božskou a ľudskou vôľou Krista. Ide o zápas v ľudskej vôli, ktorá sa – podľa svojej prirodzenosti – vzpiera utrpeniu, ale potom, pre vyššie dobro, ho prijíma.

Mt 5, 17: „Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo Prorokov; neprišiel som ich zrušiť, ale naplniť.“

Sväté písmo často hovorí o čisto ľudskej činnosti Krista (modlí sa, poslúcha, chodí, spí, trpí...), ktorá predpokladá ľudskú vôľu, lebo z nej vychádza.

Sväté písmo tiež často zjavuje božskú činnosť Krista (odpúšťa hriechy, vyháňa nečistých duchov, kriesi mŕtvych, uzatvára novú zmluvu medzi Bohom a ľudstvom, mesiášsky sa obetuje...), ktorá zas predpokladá jeho božskú vôľu.

Mt 10, 1: „(Ježiš) zvolal svojich dvanástich učeníkov a dal im moc nad nečistými duchmi, aby ich vyhánali a uzdravovali každý neduh a každú chorobu.“

Lk 8, 52-55: „Všetci nad dievčaťom plakali a nariekali. On povedal: Neplačte! Dievča neumrelo, ale spí. Oni ho vysmiali, lebo vedeli, že umrelo. Ale on ho chytil za ruku a zvolal: Dievča, vstaň! I vrátil sa doň duch a hneď vstalo. A rozkázal, aby mu dali jesť.“ Por. *Jn 11, 43-44; Lk 7, 14, 15.*

Mk 2, 5: „Keď Ježiš videl ich vieru, povedal ochrnutému: Synu, odpúšťajú sa ti hriechy.“

Lk 22, 19-20: „Potom vzal chlieb a vzdával vdaky, lámal ho a dával im, hovoriac: Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás. Toto robte na moju pamiatku. Podobne po večeri vzal kalich a hovoril: Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás.“

Tradícia

Otcovia v starokresťanských dobách poznali u Krista dvojakú vôľu aj dvojakú činnosť, ale ju zvlášť nezdôrazňovali.

Atanáz (+373): „(Ježiš) tu (úzkosť v Olivovej záhrade) dokazuje dve vôle: ľudskú, ktorá je záležitosťou tela a božskú, ktorá je záležitosťou Boha. Ľudská vôľa pre slabosť tela prosí o odvrátenie utrpenia, božská vôľa je však k tomu ochotná a pripravená“ (*De incarnatione Verbi contra Arianos* 21).

Augustín (+430): „(Ježiš) Prostredník najprv povedal: Otče, ak je možné, nech ma minie tento kalich, ale potom zmenil v sebe ľudskú vôľu, ktorú prijal, keď sa stal človekom, a hneď dodal: No nie, čo ja chcem, ale čo chceš ty, Otče“ (*Epistula ad Probam*).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530) zaviedol do teológie výraz bohoľudská činnosť (*Epistula* 4). Pretože ho monoteléti (odnož monofyzitov), gr. thelésis - vôľa, začali zneužívať, katolíci tento výraz zamietli. Používať ho možno len s patričným vysvetlením.

Agaton (pápež, +681): „Počet vôlí a činností sa neriadi počtom osôb, ale počtom prirodzeností“ (*Epistula ad Augustum Imperatorem Maximum* 87, 1173); išlo o byzantského cisára Konštantína IV. Pogonata (+685).

Najväčšími ochrancami dvoch vôlí a dvoch činností v Ježišovi Kristovi boli pápež Martin I. (649-655), jeruzalemský patriarcha Sofrónius (+638) a carihradský teológ Maxim Vyznávač (+662). Maxim v Ježišovi Kristovi precízne rozoznával dve vôle (viažuce sa na prirodzenosti) a jedno morálne chcenie (viažuce sa na osobu).

Pápež Honórius I. (625-638) podcenil spor o dvoch druhoch činností v Kristovi: „Spor o slová nechajme gramatikom...“ Monoteleti zneužili tento jeho postoj. Tretí carihradský koncil (680-681) v spolitizovanej atmosfére neprávom odsúdil Honória ako bludára. Pápež Lev II. (682-683) potvrdil kľiatbu, ale odôvodnenie koncilu nie. Predchodcovi vyčítal nedbalosť, ale nie bludárstvo.

Rozumová úvaha

K úplnosti ľudskej prirodzenosti patrí slobodná ľudská vôľa tak, ako božskej prirodzenosti patrí božská vôľa. Keďže Kristus mal božskú aj ľudskú prirodzenosť, tak mal aj dve vôle (Tomáš Akvinský, +1274; *Theologická summa* III., 18, 1). Obdobne je to aj s činnosťou. Keby mal Kristus len jednu činnosť (božskú), znamenalo by to, že utrpenie Krista by bolo činnosťou (utrpením) aj ostatných dvoch božských Osôb. Takto by monoteletizmus vo svojich dôsledkoch viedol k ďalšiemu bludu teopassionizmu, čiže „Boh – trpiteľ“.

Viacerí scholastici rozlišovali v Kristovi tri vôle. Jedna je božská, a dve sú ľudské – zmyslová a duchovná. Napokon sa všeobecne prijala zásada: Koľko prirodzeností – toľko činností!

Magistérium

Dogma: „Kristus má dve prirodzené vôle – božskú a ľudskú, a dve prirodzené činnosti – božskú a ľudskú.“

Lateránska synoda, r. 649, *DH* 510; pápež Martin I. (649-655), *DH* 500; Tretí carihradský koncil, r. 681, *DH* 556.

Napriek skutočnej fyzickej dualite vôlí existuje u Krista morálna jednota. Kristova ľudská vôľa sa celkom slobodne podriadila božskej vôli. Hoci ľudská vôľa nemohla odporovať božskej vôli (Ježiš nemohol spáchať hriech) bola celkom slobodná. Možnosť zhrešiť totiž nie je dokonalosť vôle, ale jej slabosť.

Bludy proti dvom vôľam a činnostiam Ježiša Krista

1. Monoenergizmus (jedno konanie, jedna činnosť) je bludná kristologická náuka. Carihradský patriarcha Sergius (+638) sa usiloval zmieriť monofyzitov s pravou náukou, a preto učil, že v Kristovi po vtelení a zjednotení dvoch prirodzeností je len jedna „energia“, jedno konanie (božsko-ľudské). Proti monoenergizmu vystúpil Sofrónius (+638), najprv ako mních a následne ako patriarcha Jeruzalema (od r. 634).
2. Monoteletizmus (jedna vôľa) povstal z prekonaného monoenergizmu. Monoteletizmus učil, že Kristus mal len jednu vôľu, a to božskú.

Monoteletizmus i monoenergizmus boli odsúdené na Lateránskom sneme v Ríme v r. 649. Snem zvolal pápež Martin I. (649-655). Náuku snemu potvrdil Tretí carihradský (šiesty ekumenický) koncil (680-681); zvolal ho byzantský cisár Konštantín IV. Pogonatos (+685). Koncil zopakoval definíciu Chalcedónskeho koncilu (r. 451), že „v Kristovi sú dve prirodzené vôle a dve prirodzené činnosti“.

Jediné, božské synovstvo Ježiša

Jediné božské synovstvo Ježiša Krista je dôsledkom vtelenia.

Náuka o dvoch vôľach v Kristovi priviedla niektorých španielskych učencov k otázke, či možno hovoriť aj o dvoch subjektoch v Kristovi: **o adoptívnom synovi a o prirodzenom Synovi**. Adoptívny syn nie je otcom splodený, ale má priznané práva skutočného syna. Vlastný, prirodzený syn je ten, ktorého otec splodil.

Sväté písmo

Vždy, keď zjavenie hovorí o synovstve Krista, nazýva ho „svojím“ alebo „vlastným“ synom Boha Otca.

Jn 3, 16: „Ved' Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“

Rim 8, 32: „Keď on (Boh Otec) vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých, akože by nám s ním nedaroval všetko?!“

Lk 1, 30-33: „Anjel jej povedal: Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodiš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať Synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kraľovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca.“ Por. aj *Jn 1, 14. 18; Mt 3, 17; Lk 3, 22.*

Bludári adopcianisti (adopcia – osvojenie, prijatie) nesprávne vykladali pomenovanie „Boží služobník“ (*Iz 42, 1; Ez 28, 25; Mt 12, 17n; Flp 2, 7*) a pojem „ustanovený Syn Boží“ – *Rim 1, 4:* „Podľa Ducha svätosti od vzkriesenia mŕtvych je ustanovený v moci ako Boží Syn.“ Exegéza: „Boží služobník“ je čestný titul, ktorý dostane ten, kto je povolán Bohom ku spolupráci na Božom zámere. Titul zároveň vyjadruje významný aspekt diela vykúpenia: Kristus svojou obetou odčiní to odmietnutie slúžiť, akým je (v podstate) každý hriech. „Ustanovený Syn Boží“ vyjadruje myšlienku, že Kristus od zmŕtvychvstania (v súlade s Božím Duchom) sa mocne navonok prejavil ako Boží Syn. A tiež: od zmŕtvychvstania je Ježiš Kristus v stave povýšenia.

Tradícia

Adopcianizmus mal rozličné formy: arianizmus – prijatý Syn Boží; nestorianizmus – dve osoby v Kristovi: vlastná a prijatá; žiaci Elipandusa (+802) a Félixa (+816) – dvojité Kristovo synovstvo: prirodzené a adoptívne.

Otcovia v boji proti nestorianizmu odmietli učenie o dvoch synoch v Kristovi.

Hilár (+367): „Mnohí sú synmi Božími, ale tento Syn (Ježiš Kristus) nie je takým. Tento je pravý a vlastný, pôvodom nie prijatý, skutočný nie len pomenovaný, zrodený nie stvorený“ (*De Trinitate 3, 11*).

Cyryl Jeruzalemský (+386): „(Ježiš) sa nazýva „Synom“, nie adoptovaným, ale prirodzene zrodeným“ (*Catecheses illuminandorum 10, 4*).

Augustín (+430): „Čítaj Písmo, nikde nenájdeš napísané o Kristovi, že je prijatý Syn Boží“ (*Contra Secundinum Manichaeum 5*). Secundinus totiž nabádal Augustína, aby sa vrátil k manicheizmu. Augustín mu r. 399 odpovedal „nie“.

Manicheizmus bolo učenie iránskeho proroka Maniho (+276), ktorý spojil radikálny dualizmus zoroastrizmu s kresťansko-gnosticou ideou spásy. Mani naviazal na sýrskeho gnostika Bardesana (+222), ideologického predchodcu manicheizmu. V manicheizme spása znamenala „vykúpenie z telesnosti“; manichejci uznávali sťahovanie duší, fatalizmus a determinizmus. Učenie sa rýchlo rozšírilo a niekoľko storočí konkurovalo kresťanstvu; v stredoveku sa prejavilo v sektách katarov a albigéncov.

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský: „Synovstvo vo vlastnom zmysle prislúcha osobe a nie prirodzenosti“ (*Theologická summa* III., 24, 4). Keďže Kristus je od večnosti len jedna osoba – božská, má len jedno – božské synovstvo. Krista nemožno ani po vteleení nazývať prijatým Synom Božím. Človečenstvo Krista bolo v lone panenskej Matky utvorené stvoriteľským úkonom, a to spoločným úkonom Najsvätejšej Trojice. Pritom však Ježiš, vlastný Syn Boha – Otca podľa božstva, je aj vlastným Synom (a to Božím Synom) Panny Márie podľa človečenstva.

Ježiš Kristus, aj ako historický človek, je druhá božská osoba, je prirodzeným, čiže vlastným Synom Boha – Otca.

Magistérium

Dogma: „Historický Ježiš Kristus je prirodzeným Synom Božím.“

Odsúdenie nestorianizmu (Efezský koncil, r. 431, *DH* 250n) postihlo aj adopcianizmus; por. Druhý nicejský koncil, r. 787, *DH* 610n; plenárny Frankfurtský snem, r. 794, *DH* 612-615; pápež Hadrián I. (772-795), *DH* 595, 610.

Jediná, božská úcta k Ježišovi

Jediná božská úcta k Ježišovi Kristovi je dôsledkom vtelenia. Božská úcta (*cultus latrae*, slov. klaňanie) ako najvyšší prejav náboženskej úcty patrí jedine Bohu a božským osobám Najsvätejšej Trojice. Svätým veciam a svätým (stvoreným) osobám patrí úcta (*cultus duliae*, slov. uctievanie), ktorá je podstatne, nielen v stupni, nižšia ako klaňanie.

Sväté písmo

Zjavenie nepozná dvojakú úctu k Ježišovi: raz ako k človeku – a potom ako k Bohu. Ježiš prijímal jemu preukázanú úctu – poklaňanie a robil si nárok na rovnakú úctu aká bola preukazovaná Bohu – Otcovi.

Mt 28, 9: „Ježiš im vyšiel v ústrety a oslovil ich (zbožne ženy): Pozdravujem vás! Ony pristúpili, objali mu nohy a klaňali sa mu.“

Mt 28, 17: „Keď ho (jedenásti učeníci) videli, klaňali sa mu, no niektorí pochybovali.“ Exegéza: Pochybnosť niektorých sa týkala jeho zmŕtvychvstania, keď neuverili tým, ktorí ho videli vzkrieseného, no nedotýkala sa jeho božstva (por. *Mk* 16, 14).

Lk 24, 52: „Oni (svedkovia nanebovstúpenia) sa mu klaňali a s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema.“

Jn 5, 22-23: „A Otec nikoho ani nesúdi, ale všetok súd odovzdal Synovi, aby si všetci ctili Syna tak, ako si ctia Otca.“

Hebr 1, 6: „Keď (Boh) uvádza prvorodeného na svet, hovorí: Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli!“

Zjv 5, 12: „Hoden je Baránok, ktorý bol zabitý (teda aj jeho ľudská prirodzenosť) prijať moc, bohatstvo a múdrosť, silu, česť, slávu a dobrorečenie.“

Tradícia

Štefan Diakon (+ po r. 31) sa v okamihu smrti odporúčal Ježišovi Kristovi podobne („Pane Ježišu, prijmi môjho ducha“, *Sk* 7, 59), ako sa Ježiš v okamihu smrti odporúčal Bohu Otcovi („Otče, do tvojich rúk porúčam svojho ducha“, *Lk* 23, 46). Štefan Diakon si teda uctil Krista ako Boha.

Plínius Mladší, správca Bythýnie (+113): „Kresťania spievajú hymnus Kristovi ako Bohu“ (*List cisárovi Trajánovi* 10).

Justín (+165): „Adorujeme a milujeme slovo, ktoré je Boh nevýslovný a narodený v tele“ (*Apologia* II, 13).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Ani netreba uctievať samého človeka, ani nestačí pre zbožnosť vidieť v ňom Boha bez človečenstva. Keby Kristus, ktorý je opravdivým Bohom, nebol prijal ľudskú prirodzenosť, boli by sme pozbavení spásy. Patrí mu teda sláva ako Otcovi...“ (*Catecheses illuminandorum* 12, 1). „Pohania si uctieujú tých, ktorí zahynuli bleskom... Ty sa máš hanbiť uctievať ukrižovaného Božieho Syna, ktorého Boh miluje? (*Catecheses illuminandorum* 13, 37).

Martyrium Polykarpi od anonyma (17, 3): „(Krista) uctieваме, pretože je Syn Boží. Mučeníkov však náležite milujeme ako učeníkov a napodobovateľov, nasledovníkov Pána pre ich oddanosť svojmu Kráľovi a Učiteľovi.“ Polykarp, biskup Smyrny, bol umučený r. 156.

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Osobu uctieваме pre jej vznešenosť. Kristovo človečenstvo má však nekonečnú vznešenosť pre svoje osobné spojenie s Božskou osobou, preto Kristovi ako božskej osobe patrí božská úcta aj v jeho ľudskej prirodzenosti“ (*Theologická summa* II.-2-1, 103, 1). Celkovým predmetom (obiectum materiale totale) klaňania je celý Kristus, vtelený Syn Boží, Boh a človek spolu. Ľudská prirodzenosť je čiastočným predmetom klaňania; je predmetom klaňania, ale nie kvôli sebe samej, ale kvôli hypostatickému spojeniu so Slovom. Dôvodom klaňania je nekonečná dokonalosť Božej osoby.

Katolícka cirkev striktne (prísne, presne, nekompromisne) rozlišuje **klaňanie sa** (latríu – len voči Bohu) a **uctievanie si** (duliu – voči ostatným svätým osobám a veciam), por. *Theologická summa* III., 25, 5; *Lumen gentium* 50 a 66; *KKC* 957.

Dulia je trojaká: - hyperdulia (nadúcta); - protodulia (prvoúcta); - dulia (obyčajná úcta).

Magistérium

Dogma: „Kristovi aj v jeho ľudskej prirodzenosti patrí božská úcta klaňania.“

Efezský koncil, r. 431, *DH* 259; Druhý carihradský koncil, r. 553, *DH* 431.

Ježiš je božskou osobou – a úcta patrí osobe.

Istá náuka: „Predmetom úcty – vzdávanej Ježišovi Kristovi – môžu byť aj jednotlivé časti jeho ľudskej prirodzenosti (napr. srdce, krv, rany...)“

KKC 478; enc. *Haurietis aquas* 21-22.

Úcta k Božskému Srdcu

Teologický základ tejto božskej úcty je pravda, že to, čo Ježiš po zmŕtvychvstání oslávil, je s ním navždy hypostaticky spojené.

Pápež Gregor Veľký (+604) učil, že najmä *Písmo* zjavuje božské Srdce: „Vnímajme Srdce Boha v Božích slovách, aby sme vrúcnejšie zakúsili príťažlivosť večných dobier“ (*Epistula ad Theodorum medicum*).

Podľa spôsobu reči *Svätého písma* (*Starý zákon*: Dt 6, 5; 10, 12; Prísľ 2, 2; 23, 26; *Nový zákon*: Mt 22, 37; Jn 16, 6. 22; Rim 5, 5) a podľa ľudového názoru je srdce sídlom citov, najmä lásky. A láska troch božských osôb je motívom vykúpenia (por. enc. *Haurietis aquas* 89). Avšak bezprostredným predmetom úcty je Ježišovo telesné (fyzické) srdce ako také, a nielen srdce v zmysle metaforickom (láska), v ktorom sa skoncentrovala trojaká Ježišova láska – duchovná láska božská, duchovná láska ľudská a citová (senzibilná) láska fyzického Srdca Ježišovho. Pritom lásky ľudskej prirodzenosti (duchovná i citová) boli podriadené božskej láske (por. enc. *Haurietis aquas* 106).

Cieľom úcty Božského Srdca je:

- a) Vzbudzovať vd'ačnú vzájomnú lásku (najprv k Bohu, potom i k blížnemu).

- b) Podporovať čnostný príklad.
- c) Poskytovať odprosenie.

Vieroučný úžitok úcty Božského Srdca je veľký, lebo táto úcta spočíva na troch základných dogmách:

- a) Kristus je pravý Boh.
- b) Kristus je pravý človek.
- c) Kristus je Spasiteľ.

Pastoračný úžitok úcty Božského Srdca je už stáročia pokladaný za mimoriadne veľký, pretože pravidelná (mesačná) svätá spoveď umožňuje veriacim časté a „čisté“ sväté prijímanie. Pápež Pius XI. (1922-1939) v r. 1928 opísal túto pobožnosť ako „súhrn všetkých katolíckych pobožností“ a ako „najúčinnejší prostriedok“ posväcovania duší, por. enc. *Miserentissimus Redemptor*. Pápeži Lev XIII. (1878-1903) a Pius XII. (1939-1958) klasifikovali úctu k Božskému Srdcu ako „najchvályhodnejšiu náboženskú prax“, por. enc. *Haurietis aquas* 14.

Kult Božského Srdca vznikol na biblickom základe pod vplyvom stredovekej mystiky. Teologický základ kultu tkvie v hypostatickej únii. Pápež Klement XIII. (1758-1769) v r. 1765 povolil sláviť sviatok Najsvätejšieho Srdca Ježišovho. O rozšírenie úcty v novoveku sa pričínala Margita Mária Alacoque (+1690). Mnohí pápeži, napr. Pius VI. (1775-1799) a Pius IX. (1846-1878), podporovali úctu k Božskému Srdcu. Pápež Lev XIII. v r. 1899 odobril *Litánie k Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu*. Pápež Pius XII. v r. 1956 vydal enc. *Haurietis aquas* o úcte k Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu. Túto úctu podporil aj Druhý vatikánsky koncil (1962-1965), por. dekrét *Optatam totius* 8.

Úcta ku Kristovej krvi

Kult Kristovej Krvi je novšieho dáta ako úcta Božského Srdca Ježišovho; pochádza z 20. stor. *Litánie k Predrahej Kristovej Krvi* schválil Ján XXIII. (1958-1963) v r. 1960. Aj tu, ako pri úcte k Božskému Srdcu, platí, že to, čo si z ľudskej prirodzenosti Ježiša Krista zasluhuje božskú úctu, je už s ním oslávené v nebi.

Relikvie, ostatky

Relikvia (ostatok) je najčastejšie pozostatok tela svätca alebo pozostatok jeho osobných predmetov. Pre veriacich relikvia predstavuje pamätnú a drahocennú vec. Relikvie sú dvojakého druhu: skutočné ostatky z tela svätca alebo z jeho vecí, ktoré používal, a relikvie na základe dotyku (per contactum) s relikviou tela svätca. Zároveň sa delia do troch tried. Prvou, najvyššou triedou, sú ostatky z tela svätca. Druhou triedou sú jeho osobné veci a treťou, najnižšou triedou sú relikvie per contactum.

Relikvia sama o sebe nemá nejakú posvätnú silu, ani nemôže spôsobiť nejaký zázrak, teda Božie znamenie (por. Tridentický koncil, r. 1564, *DH* 1823). Každá relikvia, podľa graciológie (náuka o milosti), patrí do širokej skupiny tzv. vonkajších milostí Vykupiteľa. Vonkajšia milosť Vykupiteľa je všetko to, čo je vnímateľné zmyslami a privádza myseľ človeka k duchovným veciam (napr. osoba v rehoľnom odeve, kostol so svojimi charakteristickými znakmi, Pánov križ, náboženský obraz, socha, relikvia...).

Základom náuky o vonkajšej milosti Krista – Vykupiteľa je samotné vtelenie Božieho Syna a tiež ustanovenie sviatostí. Aj vtelenie Božieho Syna bolo pre zmysly ľudí. Aj sviatosti ako „viditeľné znaky založené Kristom, ktoré sprostredkujú neviditeľnú milosť“ vplývajú na zmysly ľudí, aby (neviditeľnou duchovnou mocou) priviedli ľudstvo ku svätosti – k Pánu Bohu.

Relikvie – okrem pozitívneho duchovného vplyvu na zmysly človeka – ďalej prehlbujú spoločnosť veriacich osôb (dulia) a aktivujú orodovanie, príhovor svätých.

Cirkev vždy pripisovala vonkajším milostiam Vykupiteľa dôležité miesto. Stále dohliada a rozvíja krásu sakrálnych stavieb, obrazov, sôch, malieb, hudby... Pri relikviách sa stará o ich pravosť. Kult relikvií je rozšírený hlavne v Katolíckej a Pravoslávnej cirkvi.

Žiadna relikvia (nakolko nebola hypostaticky spojená s Ježišom) si nezaslúži božskú úctu, iba úctu náboženskú.

Zámena božských a ľudských prísudkov Ježiša (communicatio idiomatum, CI)

Zámena prísudkov Ježiša Krista je dôsledkom vtelenia. Prísudok je – podľa odborníkov jazyka – hlavný vetný člen spolu s podmetom. Prísudok vyjadruje činnosť – alebo dianie, alebo stav, alebo vlastnosť – podmetu. Podmet označuje nositeľa činnosti, deja, stavu, vlastnosti.

Vzájomná zámena (zamieňanie) božských a ľudských prísudkov v Kristovi sa odborne volá *communicatio idiomatum* (CI). Termín CI zaviedol Origenes (+253) z lat. *communicare* - vymeniť a z idióma - vlastnosť.

Sväté písmo

K zmene prísudkov oprávňuje skutočnosť, že Ježiš je aj Boh aj človek v jednej osobe.

Jn 1, 14: „Slovo (Boh) sa telom (človekom) stalo.“

Jn 8, 58: „Ježiš im povedal: Veru, veru, hovorím vám: prv ako bol Abrahám, Ja Som.“

Sk 3, 12. 15: „Keď to Peter videl, prehovoril k ľudu: Zabili ste (Krista ako človeka) pôvodcu života (Krista ako Boha Stvoriteľa), ale Boh ho vzkriesil z mŕtvych; a my sme toho svedkami.“

Rim 9, 5: „Ich (Izraelitov) sú praotcovia a z nich podľa tela pochádza Kristus; on je nad všetkým Boh, zvelebený naveky. Amen“

I Kor 2, 8: „Nikdy by neboli ukrižovali (Krista ako človeka) Pána slávy (Krista ako Boha).“

Gal 4, 4: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna (Kristus Boh), narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom (Kristus človek).“

Tradícia

Otcovia obľubovali zámenu prísudkov (vlastností). Písali o Bohu, ktorý je malým dieťaťom, ktorý sa znižuje, trpí, plače, umiera...; a tiež písali o človekovi, ktorý vládne anjelom, udržiava svet, robí divy.

Ignác Antiochijský (+117) v *Liste Efezanom* písal o „Božej krvi“ a o „narodení Boha“ z Márie; v *Liste Rimanom* napísal o „Božom utrpení“. Origenes (+253) teoreticky opísal zámenu prísudkov v diele *De principiis* (2, 6, 3) a zaviedol terminus technicus „*communicatio idiomatum*“. K tým, ktorí často používali zámenu prísudkov patril aj Gregor Naziánsky (+390).

Základom *communicatio idiomatum* sú dve prirodzenosti patriacej jednej osobe – Kristovi.

Cyril Jeruzalemský (+386): „Kristus bol dvojité: viditeľný ako človek, neviditeľný ako Boh. Ako človek opravdivo jedol, ako my, lebo mal tie isté telesné potreby, ako my; ale ako Boh nasýtil piatimi chlebami päťtisíc ľudí. Ako človek opravdivo zomrel; ako Boh vzkriesil toho, ktorý už štyri dni nežil. Ako človek opravdivo zaspal na lodi; ako Boh chodil po vode“ (*Catecheses illuminandorum* 4, 9).

Rozumová úvaha

Zamieňanie prísudkov (*communicatio idiomatum*) je možné len preto, že Kristus ako Bohočlovek (jeden podmet) má dve prirodzenosti, a tak aj dve – ľudské i božské – činnosti aj dvojaké vlastnosti. V tejto súvislosti treba vysvetliť kristologickú perichorézu (prenikanie).

Pojem „perichoréza“ sa používa v náuke o Najsvätejšej Trojici. Medzi trinitárnou perichorézou a kristologickou perichorézou je však podstatný rozdiel. U Najsvätejšej Trojice ide o dokonalé prenikanie (v numerickej jednej božskej prirodzenosti). U Krista nie je dokonalé. Obidve Kristove prirodzenosti sa neprenikajú, lebo božská prirodzenosť je stvorením nepreniknuteľná. Len človečenstvo je preniknuté božstvom. Staroveký pojem „miešanie prirodzeností“ je nesprávny. Niektorí spisovatelia ho používali až do čias Jána Damaského (+750).

Magistérium

Dogma: „V Kristovi možno vzájomne zamieňať božské a ľudské prísudky. Kristove božské a ľudské prísudky sa pripisujú vtelenému Slovu.“

Efezský koncil, r. 431, *DH* 255.

Pravidlá zmeny sú dôležité pri presnom a správnom vieroučnom vyjadrovaní. Viac sú známe z praktického náboženského života, ako z teórie.

Podmienky zámeny prísudkov

Zámena prísudkov (*communicatio idiomatum*) u Krista nie je ľubovoľná. K dovolenej zmene môže dôjsť len za určitých podmienok, ktoré musí spĺňať podmet (vyjadrujúci osobu) aj prísudok (vyjadrujúci zmenu).

1. Podmet, nakoľko musí vyjadrovať osobu, nesmie byť:
 - a) abstraktný (teda: Boh trpel a zomrel; nie: božstvo trpelo);
 - b) zdvojený (teda: Boh trpel; nie: Boh ako Boh trpel);
 - c) označený podľa čiastky ľudskej prirodzenosti (teda: Ježiš je Boh; nie: duša Kristova je Boh).
2. Prísudok vstupujúci do zmeny nesmie byť:
 - a) negatívny (teda: Boh trpel na kríži; nie: Boh na kríži netrpel);
 - b) výlučný (teda: Syn Panny Márie je človek; nie: Syn Panny Márie je iba človek);
 - c) abstraktný (teda: večné Slovo sa stalo človekom; nie: večné Slovo sa stalo človečenstvom).

Výsady Kristovej ľudskej prirodzenosti

Žiadna výsada (*privilegium*) Kristovej ľudskej prirodzenosti nie je taká (nemôže byť taká), aby sponchybnila pravosť Kristovho človečenstva, skutočnosť jeho ľudského tela a duše, por. *DH* 301-303.

Medzi dôsledkom vtelenia a výsadou vtelenia Božieho Syna je rozdiel v nevyhnutnosti. Výsada nie je nutnosťou, ona je privilegiom. Ľudská prirodzenosť Krista dostala mimoriadne výsady duševné i telesné, lebo Boží Syn komunikoval so svojim človečenstvom svojím vlastným spôsobom osobného bytia v Trojici, por. *KKC* 470.

Výsady sa vzťahujú na Ježišovo telo i jeho dušu; preto sa osobitne pojednáva o výsadách Kristovho tela a jeho rozumu i vôle. Rozum a vôľa sú totiž základné mohutnosti ľudskej duše.

Mimoriadna moc a slabosť Kristovho tela

Mimoriadna moc a mimoriadna slabosť Kristovho tela sú výsady vtelenia Božieho Syna.

Mimoriadna moc Kristovho tela

Sväté písmo

Už v *Starom zákone* sa Boh zjavuje ako taký, ktorý má moc. Ježiš sa ukázal mocný v slovách i skutkoch. Jeho znamenia (zázraky) nemožno z evanjelií vynechať. Nachádzajú sa v najstarších podaniach. Ježiš naozaj vykonal skutky, ktoré sú ľudskými silami neuskutočiteľné, a tak dokázal, že je Boh. Tajomstvo Ježišovej moci je – a vždy zostane – tajomstvom Božej moci.

Mt 28, 18: „Ježiš pristúpil k nim a povedal im: Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi.“

Lk 6, 19: „Každý zo zástupu sa usiloval dotknúť sa ho, lebo vychádzala z neho sila a uzdravovala všetkých.“

Lk 7, 20-22: „Poslal nás k tebe Ján Krstiteľ a pýta sa: Ty si ten, ktorý má prísť, alebo máme čakať iného? Práve v tú hodinu uzdravil mnohých z neduhov, chorôb a od zlých duchov a mnohým slepým daroval zrak. A tak im odpovedal: Choďte a oznámte Jánovi, čo ste videli a počuli. Slepí vidia, chromí chodia, malomocní sú čistí, hluchí počujú, mŕtvi vstávajú a chudobným sa hlása evanjelium.“

Jn 5, 36: „Ja mám väčšie svedectvo, ako je Jánovo: skutky, ktoré mi dal vykonať Otec. Tieto skutky, ktoré konám, svedčia o mne, že ma poslal Otec.“ Por. *Jn 10, 25*.

Jn 6, 54: „Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život.“ Exegéza: Poukaz na neobyčajnú životodarnú moc jeho sviatostného tela a krvi.

Hoci opisy niektorých zázrakov (napr. *Mk 1, 34* a *Mt, 8, 16*; rozmnoženie chlebov) poukazujú na sekundárny prírastok k pôvodnej tradícii (tendencia stupňovania), predsa nemožno tvrdiť, že historicky nejestvujú žiadne zázračné skutky, ktoré Ježiš vykonal.

Stále platí, že Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Tradícia

Tradícia o Ježišových zázrakoch je autentická. Avšak historickosť každého detailu nemusí byť autentická (protologické myslenie – zjednodušujúce vysvetlenie nejakého javu; tendencia stupňovania).

Atanáž (+373): „Kristovo človečenstvo je nástroj božstva“ (*Adversus Arianos 3, 31*).

Cyriľ Jeruzalemský (+386): „(Kristus) prišiel, aby robil zázraky a chodil po mori. Pretože pred jeho vtelením „more zutekalo a Jordán sa naspäť obrátil“; Pán prijal telo, aby ho more uzrelo a nieslo a aby ho Jordán prijal bez obavy“ (*Catecheses illuminandorum 12, 15*). Podľa Cyrila Jeruzalemského je Pán Ježiš „Správcom“ zázrakov, por. *Catecheses illuminandorum 14, 25*.

Cyriľ Alexandrijský (+444): „Pretože telo Vykupiteľa svojím spojením s podstatným životom, to jest so Slovom, od Boha pochádzajúcim, sa stáva životodarným, máme my, keď požívame jeho telo život v sebe“ (*In Joannem homilia 6, 55*).

Jozef Flávius (+102), židovsko-rímsky historik, nazval Krista v diele *Židovské starožitnosti* (r. 93-94) divotvorcom.

Rozumová úvaha

Ježišove zázraky sú znameniami prichádzajúcej spásy Božieho kráľovstva. Tomáš Akvinský (+1274) bližšie opísal dvojakú moc Kristovho človečenstva:

1. Vlastná moc. Má ju každý, kto má ľudskú prirodzenosť (prirodzené a nadprirodzené danosti).
2. Nástrojová moc. Ježišova ľudská prirodzenosť bola nástrojom druhej božskej osoby pri úkonoch Božej všemohúcnosti – znamenia (zázraky), odpúšťanie hriechov, udeľovanie milosti...

Aspekty Ježišových zázrakov:

- nehľadá senzácie;
- zázrakom nikdy netrestá;

- ukazuje moc ako symbol premoženia zla;
- spája ich s vierou v Božiu vykupiteľskú silu.

Magistérium

Istá náuka: „Ježiš, ako nástroj Slova, má moc konať nadprirodzené skutky.“

Por. *KKC* 547.

Ježiš, ako Boh, je absolútne všemohúci. Okrem toho, Ježiš aj ako človek (pretože je nástrojom Slova), je relatívne všemohúci. Mimoriadna moc jeho človečenstva sa týka aj jeho duše (vôle) aj jeho tela.

Nadprirodzené skutky v zameraní na človeka sú znamenia; z pohľadu fyzického poriadku ide o výnimočné udalosti – o „zázraky“; v morálnej oblasti ide o udeľovanie milostí, t.j. odpúšťanie hriechov a posväcovanie.

Znamenie – správne chápanie zázraku

Samotné slovo „zázrak“ poukazuje, že ide o niečo, čo je „za zrakom“, čo hneď nevidieť, čo odkazuje na niečo ďalej (Mireia Ryšková). Znamenie je mimoriadna udalosť, ktorá vyvolá u ľudí úžas. Znamenie je orientované na človeka, nie na prírodu. Preto pri posudzovaní biblických zázrakov treba rozlišovať prírodovedeckú, zistiteľnú rovinu – od roviny transcendentnej, náboženskej. Prírodné vedy, ktoré metodicky vychádzajú z predpokladu zákonitosti všetkého diania, nepripúšťajú zázrak v zmysle ničím nesprostredkovateľnej a prírodnými zákonmi neurčiteľnej udalosti. Staršie (apologetické) chápanie zázraku ako udalosti, ktorá presahuje prirodzené možnosti je ľahko napadnuteľné: čo nevieme a nepoznáme dnes, budeme poznať (možno) zajtra.

1. Pôvodný biblický zmysel zázraku je skrytý v biblických pojmoch: mocné skutky a znamenia; nie zázrak (gr. terata), ktorý privádza k čarodejníctvu. Biblický zmysel je pozitívny – Boh vstúpil do dejín človeka, začali dejiny spásy. Biblický zmysel nie je spojený s prírodno-fyzikálnymi kategóriami, nejde o „porušenie“ nejakého prírodného zákona.
2. Božie (zázračné) znamenie je veľmi úzko spojené s vierou: znamenie vieru oživuje, podporuje a overuje. Avšak znamenie – nadprirodzený skutok, „zázrak“ – sám o sebe, vieru nevytvára, ani nezrodí. Viera sa môže zrodiť len na základe prijatej milosti.
3. Vo všeobecnosti nemožno poprieť Ježišove nadprirodzené znamenia (evanjeliá ich opisujú 36 krát). Novozákonné knihy ich obsahujú v najstarších vrstvách, boli známe v najstaršej tradícii.
4. Znamenia plnili viaceré funkcie: ohlasovali príchod Božieho kráľovstva, boli znakmi spásy (Božej priazne), anticipovali eschatologické časy, poukazovali na mesiášsku hodnosť Ježiša.

Katolícka cirkev teda za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Mimoriadna slabosť Kristovho tela

Sväté písmo

Pán Boh zjavil, že Ježiš sa dobrovoľne obmedzil: „On, hoci má božskú prirodzenosť, nepridížal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom; a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži“ (*Flp* 2, 6-8).

Podľa evanjelií bol Ježiš podrobený všeobecnej slabosti – bežným nedokonalostiam tela i duše: *Mt* 4, 2 – mal hlad; *Jn* 19, 28 – mal smäd; *Jn* 4, 6 – bol unavený; *Mt* 8, 24 – potreboval spať;

Lk 19, 41 – plakal (por. Jn 11, 34); Jn 11, 38 – chvel sa (súcitom, sústrasťou); Mt 26, 37 – bol smutný a bál sa; Jn 19, 17-18 – trpel; Jn 19, 30 – zomrel.

Avšak evanjeliá nehovoria o žiadnej Ježišovej chorobe – ani fyzickej ani psychickej. Náročný spôsob Ježišovho verejného života svedčí o jeho pevnom zdraví.

Tradícia

Presvedčenie o pravej ľudskosti Krista sa ukázalo v jednomyselnom odmietnutí doketizmu (dokéma - zdanie; 2. stor.) – kresťanskej gnózy. Neskôr (5. stor.) sa ukázali ďalšie bludy, ktoré vychádzali z monofyzitizmu. Teopassionizmus – božská prirodzenosť „vzala“ ľudskú a trpel Trojjediný Boh. Aftardoketizmus – neschopnosť trpieť (gr. *afthertos* - neporušiteľné); ani Kristus netrpel. Náuku zastával aj Hilár z Poitiers (+367). Hilár pre veľkú zaujatosť velebnosťou Ježiša Krista „zabudol“, že Kristus aj trpel.

Ignác Antiochijský (+117): „Rúha sa Pánovi, kto nevyznáva, že nosil telo“ (*List Smyrňanom* 5).

Bazil Veľký (+379): „Pán prijal prirodzené city pre potvrdenie skutočnosti vtelenia – pravého, nie imaginárneho; jednako zahnal od seba tie neporiadne city, ktoré znečisťujú čistotu nášho života, lebo tie neboli hodné, aby boli nesené v jeho nepoškvrnenom božstve“ (*Epistula* 261, 3).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Ježiš opravdivo trpel za všetkých ľudí. Kríž nebol fantáziou, ináč by bola fantáziou i spása. Smrť nebola hrou fantázie, ináč i naša spása by bola hrou fantázie. Keby smrť bola hrou fantázie, pravdu by hovorili tí, ktorí vraveli: Spomenuli sme si, že ten zvodca, ešte kým žil, povedal: Po troch dňoch vstanem z mŕtvych. Opravdivo trpel, opravdivo bol ukrižovaný – a nehanbíme sa za to. Bol ukrižovaný a nezriekame sa toho. Skôr som hrdý, keď o tom hovorím (*Catecheses illuminandorum* 13, 4). „(Kristus) je teda opravdivým Bohom. Má v sebe Otca, nepremenil sa však na Otca. Lebo nie Otec sa stal človekom, ale Syn. Pravdu treba vysloviť slobodne. Nie Otec trpel za nás, ale Otec poslal toho, ktorý za nás trpel“ (*Catecheses illuminandorum* 11, 17).

Ambróz (+397): „Ježiš prijal telo, aby odstránil kliatbu, ktorá gniavila telo. Za nás sa stal kliatbou, aby požehnanie odstránilo kliatbu... Prijal smrť, aby sa splnila predpoveď“ (*De fuga saeculi* 44).

„Keď (Ježiš) prijal dušu, prijal aj utrpenia; pretože Boh, akým on bol, sa ani nemohol znepokojiť a ani zomrieť“ (*De fide ad Gratianum* II, 7, 56).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) spresnil, že Kristus prijal len tie ľudské nedostatky, ktoré neodporujú vedomosti (tzv. hriechna nevedomosť), ktoré neodporujú svätosti (hriechna slabosť) a ktoré sú v terajšom stave ľudského pokolenia spoločné všetkým ľuďom. To znamená, že zvláštne nedostatky (nejaké choroby tela či duše) nemal, por. *Theologická summa* III., 14, 4.

Magistérium

Dogma: „Ľudská prirodzenosť Krista bola schopná trpieť.“

Efezský koncil, r. 431, *DH* 263; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 801; Florentský koncil, r. 1439, *DH* 1337. Por. *KKC* 612.

Dokonalosť Kristovho rozumu (poznania)

Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek. Možno skúmať jeho psychiku, lebo Ježiš mal všetky vlastnosti ľudskej psyché; pápež Damaz I. (366-384), *DH* 149. Keďže jedinečné spojenie ľudského s božským dalo jeho ľudskej prirodzenosti isté privilégia, serióznym psychológom pri skúmaní Ježiša rešpektuje aj *Písmo*.

Sväté písmo

Písmo neposkytuje priamy dôkaz o ľudskom poznaní Krista (či bol vševediaci, alebo nie; ako poznával seba samého, svoju božskú osobu; ako poznával nebeského Otca), lebo presne nerozlišuje, či sa jedná o jeho ľudské alebo božské poznanie.

Ježišovo dôverné a bezprostredné poznanie Boha Otca

Mt 11, 27: „Môj Otec mi odovzdal všetko. A nik nepozná Syna, iba Otec, ani Otca nepozná nik, iba Syn a ten, komu to Syn bude chcieť zjaviť.“

Lk 2, 49: „Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?“

Jn 8, 19: „Opýtali sa ho: Kdeže je tvoj Otec?! Ježiš odpovedal: Nepoznáte ani mňa, ani môjho Otca. Keby ste poznali mňa, poznali by ste aj môjho Otca.“

Prenikavé poznanie ľudských srdc

Mt 12, 14-15: „Farizeji vyšli von a radili sa o ňom, ako ho zahubiť. Ježiš to vedel, preto odtiaľ odišiel.“ Por. *Mt* 16, 8.

Mk 12, 13-15: „Poslali k nemu niekoľko farizejov a herodiánov, aby ho podchytili v reči... Slobodno platiť cisárovi daň, či nie? Máme platiť, či nemáme? Ale on poznal ich prefikanosť a povedal im: Čo ma pokúšate?!“

Lk 5, 20-22: „Keď (Ježiš) videl ich vieru, povedal: Človeče, odpúšťajú sa ti hriechy. Tu zákonníci a farizeji začali uvažovať: Ktože je to, že sa takto rúha?! Kto môže okrem Boha odpúšťať hriechy? Keďže Ježiš poznal ich myšlienky, povedal im: O čom to premýšľate vo svojich srdciach!“

Povedomie učiteľskej úlohy

Mt 23, 1. 10: „Vtedy Ježiš povedal zástupom i svojim učeníkom: Len jediný je váš Učiteľ, Kristus.“

Jn 3, 11: „Veru, veru, hovorím ti: Hovoríme o tom, čo poznáme, a svedčíme o tom, čo sme videli, a neprijímate naše svedectvo.“ Por. aj *Jn* 3, 31n; *Jn* 1, 14.

Jn 8, 45-46: „Hovorím pravdu, a preto mi neveríte. Kto z vás ma usvedčí z hriechu? Prečo mi neveríte, keď vám hovorím pravdu?!“

Jn 8, 12: „Ježiš im zasa povedal: Ja som svetlo sveta. Kto mňa nasleduje, nebude chodiť vo tmách, ale bude mať svetlo života.“

Jn 14, 6: „Ja som cesta, pravda a život. Nik nepríde k Otcovi, iba cezo mňa.“

Kol 2, 3: „Chcem, aby... tesne spojení v láske dosiahli všetko bohatstvo plného chápania a poznania Božieho tajomstva, Krista, v ktorom sú skryté všetky poklady múdrosti a poznania.“

Tradícia

Árius (+336) spochybnil Ježišovo poznanie kvôli otázke súdneho dňa. Otcovia oponovali vychádzajúc z textu (*Mk* 13, 32) a z poučky: „Nevedomosť je neznalosť o veciach, ktoré treba vedieť.“ Preto Atanáž (+373) a Gregor Naziánsky (+390) pripustili u Ježiša nevedomosť v nepravom zmysle slova, lebo toto nemusel vedieť.

Cyril Jeruzalemský (+386): „Ver aj v jedného a jediného Syna Božieho, nášho Pána Ježiša Krista, Boha zrodeného z Boha, Život zo Života, Svetlo zo Svetla, vo všetkom podobného Otcovi. Nedostal jestvovanie v čase, ale pred všetkými vekmi bol z Otca večne a nepochopiteľným spôsobom zrodený. Je múdrosťou Boha i osobnou, podstatnou mocou a spravodlivosťou. Sedí po pravicu Otca pred všetkými vekmi“ (*Catecheses illuminandorum* 4, 7). „Ten (Pán), ktorý poznal myšlienky, nevedel, čo sa s ním stane?“ (*Catecheses illuminandorum* 13, 19).

Augustín (+430): „Našou vedou je Kristus a našou múdrosťou je znova Kristus. Je to on, kto zakladá v nás vieru v dočasné skutočnosti a je to on, kto nám odhaľuje pravdy týkajúce sa večných skutočností“ (*De Trinitate* 13, 19, 24).

Okolo r. 540 vystúpili v Alexandrii sektári (agnoeti) tvrdiac, že Ježiš mal všetky ľudské slabosti (aj v poznaní) a nebol relatívne vševediaci. Proti nim vystúpili alexandrijský patriarcha Eulógius a pápež Gregor I. Veľký. Oni zas, v zápale boja o pravosť Ježišovho učenia (nemohol učiť zle!), zabudli na obmedzenia z jeho ľudskej prirodzenosti.

Eulógius (+607): „Kristove človečenstvo, ktoré bolo prijaté do hypostázy neprístupnej a substanciálnej múdrosti, nemôže byť v nevedomosti o veciach prítomných ani budúcich“ (*Traktát proti agnoitom*). Tento výrok treba prijať s istou rezervou, ktorú si vyžaduje Ježišovo skutočné ľudské poznanie.

Gregor I. Veľký (+604): „Kristus vedel o dni súdu z hypostatického spojenia, nie z ľudskej prirodzenosti“ (*DH* 475).

Maxim Vyznávač (+662): „Boží Syn poznal všetko; a skrze neho človek, ktorého si obliekol; nie prirodzenosťou, ale preto, že bol zjednotený so Slovom... Ľudská prirodzenosť, keďže bola zjednotená so Slovom, poznala všetko a prejavovala v sebe tieto božské a vznešené veci“ (*Questiones et dubia* 1, 67).

Rozumová úvaha

Ostáva otvorenou otázkou, nakoľko jedinečné spojenie ľudského s božským ovplyvnilo Ježišovo ľudské poznanie, ktoré ostalo aj po vtelení v podstate ľudské (dve prirodzenosti v hypostatickej únii sa totiž nezmiešali, por. *DH* 302). Magistérium sa o tom definitívne nevyjadriilo, no vždy tvrdilo, že Kristus sa nemýlil a vedel všetko, čo súviselo s jeho spásnym poslaním.

Ohľadom ľudského poznania Krista sa treba vyhnúť dvom extrémom: - že vedel všetko; - že sa v náuke mýlil. Preto treba prijať, že dokonalosť ľudského rozumu Krista sa prejavila v tom, že Ježiš (ako človek) mal relatívnu vševediacnosť: v poznaní sa nemýlil a vedel všetko, čo mal vedieť. Inak by nemohol byť dôveryhodným Učiteľom.

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus, ako Učiteľ, sa nikdy nezmýlil.“

Toto je stále presvedčenie Cirkvi (veriacich i Magistéria). Kristus nikdy neurobil chybu v tom, čo súviselo s jeho spásnym poslaním, s jeho učiteľskou úlohou. Por. Dekrét Svätého oficía, r. 1918; *DH* 3645-3647; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3009; *Lumen gentium* (č. 35 – veľký prorok) a (č. 40 – božský učiteľ); *KKC* 473, 474.

Katechizmus osobitne zdôraznil dve oblasti Ježišovho neomylného poznania: dôverné a bezprostredné poznanie Boha Otca; prenikavé poznanie ľudských srdiec.

Istá náuka: „Kristus ako človek mal relatívnu vševediacnosť, vedel všetko, čo mal vedieť.“

Por. *KKC* 474.

Relatívnu vševediacnosť netreba chápať v zmysle tomizmu (poznať všetko jestvujúce, no nie všetko, čo je možné, por. *Theologická summa* III., 10, 2), ale tak, že vedel všetko, čo mal vedieť, čo potreboval vedieť, primerane ľudskej prirodzenosti.

Významní teológovia (Engelbert Gutwenger, +1985; Jean Galot, Jozef Ratzinger) učia, že poznanie Krista „o všetkom skutočnom“ nie je aktuálnej povahy, ale je habituálnej povahy. V tomto zmysle treba chápať aj výroky Gregora I. Veľkého, Maxima Vyznávača i Ježišovu odpoveď na otázku posledného dňa (*Mk* 13, 32).

KKC 472: Ľudská duša Božieho Syna bola obdarovaná pravým ľudským poznaním, vzťahovala sa..., bola obmedzená..., tak bolo naplnené jeho poníženie (por. *Flp* 2, 7). *KKC* 473: Pritom záro-

veľ ľudské poznanie Božieho Syna vyjadrovalo božský život jeho osoby. Por. *Mt* 14, 36; *Mk* 11, 27; 2, 8; *Jn* 2, 25.

Katolícke chápanie Kristovho ľudského poznania

Veľkosť, spôsob a miera Ježišovho prirodzeného poznania zaujímala teológov od najstarších čias. V podstate existovali dva smery vysvetľujúce Ježišovo poznanie: antropologický (tzv. antiochijská škola) a božský (tzv. alexandrijská škola). Antropologický smer bol v menšine; prevažoval božský smer, ktorý zdôrazňoval, že (takmer) všetko poznanie mal Ježiš z božského Slova.

Stredovek ďalej podporil a rozvíjal alexandrijskú školu (božský smer). Scholastici učili o troch prameňoch Ježišovho poznania: 1. videnie Boha; 2. vliate poznanie; 3. nadobudnuté poznanie. Avšak to tretie, nadobudnuté poznanie, bolo silne minimalizované a podceňované. Podľa súčasných teológov (Česlav Stanislav Bartnik) takéto zmýšľanie je pozostatkom nedokonale zvládnutého monofyzitizmu.

V novoveku, od 19. stor., začala postupne dostávať viac priestoru aj antiochijská škola (antropologický smer). Začalo sa učiť, že v Ježišovi Kristovi bolo a rozvíjalo sa aj typické ľudské poznanie zo skúsenosti. „Kristova ľudská duša sa vzťahovala v historických podmienkach svojho jestvovania“ (por. *KKC* 472).

Moderní teológovia (Engelbert Gutwenger, +1985; Jozef Ratzinger; Jean Mouroux, +1973; Herman Schell, +1906; Karl Rahner, +1984; Piet Schoonenberg) učia o Ježišovom viacvrstvovom (dvojvrstvovom) poznaní, tzv. syntetická teória. Ježiš má habituálne poznanie (zo Slova) a aktuálne poznanie (v ľudskej prirodzenosti a z ľudskej skúsenosti). Jedno aj druhé poznanie je autonómne; avšak obe „sa stretávajú“ a „komunikujú“ v božskej osobe. Pritom božské poznanie je pre ľudské poznanie fundamentom a kritériom. Bezpochyby – múdrosť a poznanie Ježiša Krista je výnimočne špeciálne.

Vedomie Božieho synovstva

Ježiš vedel, že je metafyzickým Synom Božím, por. *Jn* 8, 23-24; 10, 30; 13, 19. Celé novozákonné zjavenie tohto božstva pochádza z vedomia toho, ktorý sa zjavil (Jean Galot, Česlav Stanislav Bartnik). Vedel o svojom božstve aj cez ľudské vedomie a mal vedomosť o svojom reálnom vzťahu ku Slovu, o svojej závislosti na druhej božskej osobe. V Kristovi je totiž jedno metafyzické „ja“ (božské), jeden ontologický subjekt, jeden účinkujúci; a „tento jeden“ má dve poznania, dve vedomia – božské i ľudské.

Dokonalosť Kristovej vôle (chcenia)

Dokonalosť Kristovej ľudskej vôle pozostáva v jej svätosti (v добрote nadprirodzenej i prirodzenej) a v jej mimoriadnej sile (moci, pevnosti). O mimoriadnej moci Ježišovej vôle sa pojednáva vyššie – v článkoch **Dve prirodzené vôle a dve činnosti Ježiša Krista a Mimoriadna moc Kristovho tela.**

Kristova svätosť

Tento článok hovorí o stvorenej svätosti Ježišovej ľudskej duše, a nie o nestvorenej nekonečnej božskej svätosti Krista. Existujú dva pohľady na svätosť stvorení: pozitívny a negatívny.

Pozitívna svätosť: - ontologická (posväcujúca milosť v duši).

- morálna (plnenie Božej vôle).

Negatívna svätosť: - bezhriešnosť, čistota (duša bez hriechu).

Sväté písmo

Podľa Danielovho proroctva (*Kniha proroka Daniela* 9, 24) bude Mesiáš „Svätý svätých“.

Lk 1, 35: „Anjel jej odpovedal: Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn.“

Kol 2, 9: „V ňom telesne prebýva celá plnosť božstva.“

Jn 8, 46: „Kto z vás ma usvedčí z hriechu?“

I Pt 2, 22: „On sa nedopustil hriechu, ani lešť nebola v jeho ústach.“ *Por. Iz* 53, 9.

Sk 10, 37-38: „Vy viete, čo sa počnúc od Galiley po krste, ktorý hlásal Ján, dialo po celej Judei; ako Boh pomazal Ježiša z Nazareta Duchom Svätým a mocou a on chodil, dobre robil a uzdravoval všetkých posadnutých diablom, lebo bol s ním Boh.“

Tradícia

Otcovia vylúčili u Krista každý hriech, dokonca aj možnosť zhrešiť.

Tertulián (+224): „Jediný Boh je bez hriechu, Kristus, lebo Kristus je Boh“ (*De anima* 41).

Cyriľ Jeruzalemský (+386): „A vôľa Otca nie je iná, ako vôľa Syna, ale je jedna a tá istá“ (*Catecheses illuminandorum* 15, 25). „Nestačí hovoriť o jeho človečenstve bez božstva, bez úžitku by bolo tiež vyznanie božstva, keby sme vylúčili človečenstvo. Vyznajme teda, že sa zjavil Kráľ i Lekár! Kráľ Ježiš, keď chcel liečiť, opásal sa zásterou človečenstva a liečil to, čo bolo choré“ (*Catecheses illuminandorum* 12, 1). „Máme ešte jedného svedka nevinnosti Ježiša – lotra, ktorý prvý vošiel do raja. On vyčíta svojmu spoločníkovi: Lenže my spravodlivo trpíme, ale On neurobil nič zlé, lebo my, ja i ty, sme boli prítomní pri súdnom procese“ (*Catecheses illuminandorum* 13, 3).

Augustín (+430): „Hľa, Baránok Boží, prijal len našu prirodzenosť, ale neprijal hriech“ (*Tractatus in Joannis*, c. 1).

Rozumová úvaha

Ježiš Kristus je jedna osoba – druhá božská. Avšak Kristus má božskú aj ľudskú prirodzenosť, preto má aj dve vôle: božskú a ľudskú (por. Tomáš Akvinský, +1274; *Theologická summa* III., 18, 1). Napriek skutočnej fyzickej (prirodzenej) dualite vôlí, existuje u Krista morálna jednota. Kristova ľudská vôľa sa celkom slobodne podriaďuje božskej vôli. Hoci ľudská vôľa nemôže odoporať božskej vôli, je celkom slobodná. Možnosť zhrešiť totiž nie je dokonalosť vôle, ale jej slabosť.

Druhá božská osoba, Ježiš Kristus, je nositeľom každej jeho činnosti – božskej i ľudskej. Boh nehreší a ani nemôže zhrešiť. Ježišova stvorená svätosť (svätosť jeho ľudskej duše) je odôvodnená hypostatickým spojením.

Magistérium

Dogma: „Kristus nemal nijaký hriech – ani dedičný ani osobný.“

Efezský koncil, r. 431, *DH* 261; Florentský koncil, r. 1441, *DH* 1347.

Priamym dôsledkom tejto pravdy je fakt, že Ježiš nemal žiadne vnútorné pokušenia, ktoré vyplývajú z upadnutia ľudskej prirodzenosti do prvotného hriechu (neskôr i do osobných hriechov). Ježiš mal len slabosti (pokusenia) vyplývajúce priamo z ľudskej prirodzenosti. Okrem toho Boh dovolil, aby ho pokúšal aj diabol.

Materiálna dogma: „Kristus nemohol zhrešiť.“

Por. Druhý carihradský koncil, r. 553, *DH* 434.

Istá náuka: „Kristova duša má od prvého okamihu svojej existencie absolútnu plnosť akcidentálnej posväcujúcej milosti.“

Pius XII. (1939-1958), enc. *Mystici corporis*, r. 1943.

Znamená to, že Ježišova svätosť už nemohla viacej rásť. Preto verš: *Lk 2, 52*: „A Ježiš sa vzrástol... v obľube u Boha“, znamená, že Ježiš „zasluhoval“ – získaval zásluhy. Hoci akcidentálna posväcujúca milosť bola u Ježiša v dokonalej plnosti, predsa nebola vo svojom bytí nekonečná. Pretože posväcujúca milosť je stvorená (teda konečná) a tiež preto, lebo stvorená (Ježišova) duša nemôže byť nositeľom nekonečnej dokonalosti.

Stvorené osoby sa posväcujúcou milosťou stanú Božími deťmi. Avšak posväcujúca milosť neurobila Krista prijatým Synom Božím, pretože on je od večnosti vlastný, spolupodstatný (por. *Hebr 1, 3*) Boží Syn.

Zdroje Kristovej svätosti

Pozitívna svätosť Kristovej ľudskej prirodzenosti je teda dvojaká: podstatná (z osobného spojenia božskej prirodzenosti s ľudskou prirodzenosťou) a akcidentálna (stvorená posväcujúca milosť v úplnosti).

1. Hypostatická únia. Kristova ľudská prirodzenosť je na základe hypostatickej únie svätá svätosťou nekonečného večného Slova. Táto svätosť je podstatná, lebo je nestvorená.
2. Stvorené milosti – posväcujúca milosť a pomáhajúce milosti. Kristova ľudská prirodzenosť od prvého okamihu jestvovania má dokonalú plnosť posväcujúcej milosti (*Jn 1, 16*). Táto posväcujúca milosť sa nazýva akcidentálna, lebo je stvorená. Z pomáhajúcich milostí mal Ježiš najmä špecifickú pomáhajúcu milosť povznášajúcu, ktorá je vždy spojená s posväcujúcou milosťou. Nemal však pomáhajúcu milosť liečivú, pretože on nikdy nijako (ani dedične ani osobne) nezhrešil.

Obsah

Úvod	1
Jedinečná veľkosť kresťanstva.....	1
Základné kristologické cesty	1
Základné kristologické smery	2
Jednota a mnohosť kristológií.....	2
Metódy skúmania.....	3
Životné prijatie kristológie.....	3
Vznik kresťanstva – význam zmŕtvychvstania.....	3
Hypotézy o Ježišovi Kristovi.....	4
Pravdy viery a ich stupne.....	4
Ľudská prirodzenosť (človečenstvo) Ježiša Krista	5
Bludy proti ľudskej prirodzenosti Krista	7
Skutočný človek – ľudská osoba	8
Osobné naplnenie – zosobnenie v Slove.....	8
Životopis Ježiša Krista	9
Historický Ježiš a Kristus viery.....	9
Ježiš Kristus – integrálna osobnosť.....	9
Vtelenie Ježiša Krista – povýšenie ženského rodu.....	10

Vonkajší vzhľad Ježiša Krista.....	10
Turínske plátno	11
Starý zákon o tajomstve Krista.....	12
Starozákonné proroctvá o Vykupiteľovi.....	12
Prekonanie židovskej viery a praxe.....	13
Mesiánski Židia	14
Nový zákon o tajomstve Krista	15
Svedectvo Boha Otca o Ježišovi.....	15
Svedectvo Ježiša o sebe samom.....	15
Svedectvo apoštolov o Ježišovi.....	17
Kristológia Listu Hebrejom.....	19
Základná kristologická dogma	20
Ježiš Boh – podmet (subjekt) kristológie	22
Bludy proti božstvu Ježiša Krista.....	22
Výnimočnosť kresťanstva – ohrozenie ateizmu.....	23
Ježiš Boh – Mária Božia Matka.....	23
Božská prirodzenosť Ježiša Krista a Najsvätejšia Trojica.....	23
Terminológia.....	25
Trinitárne bludy.....	26
Ježiš Kristus – vtelený Boh vo svete.....	26
Kristus a Duch Svätý – Duch Svätý a Kristus	26
Nesprávna dominancia	27
Kristus a Cirkev	27
Hypostatická únia – osobné zjednotenie.....	28
Vlastnosti hypostatickej únie	29
Bohočlovek – jedna osoba a dve prirodzenosti	30
Bludy proti náuke o Boho-človekovi.....	32
Ľudská neha a blízkosť voči Ježišovi.....	32
Dôsledky a výsady vtelenia Božieho Syna.....	32
Dôsledky vtelenia Božieho Syna.....	32
Výsady vtelenia Božieho Syna.....	32
Dve prirodzené vôle a dve činnosti Ježiša Krista.....	33
Bludy proti dvom vôľam a činnostiam Ježiša Krista.....	34
Jediné, božské synovstvo Ježiša.....	35
Jediná, božská úcta k Ježišovi.....	36
Úcta k Božskému Srdcu.....	37
Úcta ku Kristovej krvi.....	38
Relikvie, ostatky	38
Zámena božských a ľudských prísudkov Ježiša (communicatio idiomatum, CI).....	39
Podmienky zámeny prísudkov	40
Výsady Kristovej ľudskej prirodzenosti.....	40
Mimoriadna moc a slabosť Kristovho tela	40
Mimoriadna moc Kristovho tela	40
Znamenie – správne chápanie zázraku	42
Mimoriadna slabosť Kristovho tela.....	42
Dokonalosť Kristovho rozumu (poznania).....	43
Katolícke chápanie Kristovho ľudského poznania.....	46
Vedomie Božieho synovstva	46

Dokonalosť Kristovej vôle (chcenia)	46
Kristova svätosť.....	46
Zdroje Kristovej svätosti.....	48
Obsah	48

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín

© ThDr. Marián Chovanec

November 2017